

NOVA ET VETERA

ČÍSLO ČTRNÁCTÉ V DUBNU L. P. 1915
V STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

A. Derain

O P Ř Á T E L S T V Í C H
A M A N Ž E L S T V Í

ZE ZJEVENÍ JOHANNY LE ROYER

Pamatujete se asi, milý otče, co jsem vám kázala napsati o rozdílnosti lásky k Bohu a lásky k tvorstvu, jakož i o jejich rozličných účincích. Bůh mi poroučí vrátiti se ještě k této látce, od níž jiné věci poněkud snad příliš mne odvedly; neboť jest nesnadno spojití tolik idejí tak rozdílných, aby z nich něco neuniklo, jakož i spořádati je a srovnati, jak by se slušelo!

Ale ještě jednou, neběží o souměrnost ve všem, co vám pravím, nýbrž o vůli Boží a

o to, jak býti na prospěch bližním. Promluvíme si tedy nyní o přátelstvích, na něž si mně náš Pán v minulých rozmluvách tolik stěžoval a jež ve všech stavech jsou tak zhoubna.

Prvního léta svého pobytu v řádu slyšela jsem jednoho dne několik řeholnic hovořiti za oddechu o neobyčejném přátelství, jímž lnuly k sobě dvě světské osoby. Toto přílišné přátelství je pudilo prý k nejtitěrnějším pečlivůstkám; znepokojovaly se bez ustání o sebe, a nemohly žíti, nebyly-li pospolu. Já opravdu ničeho jsem z toho nechápala, nevěděla jsem, co znamenaly tyto nepokoje přátelství, ani tyto vzájemné pečlivůstky, ani kterak láskou tvorů život se stává břemenem, když nemáme osoby, kterou milujeme. Co mi za několik dní důvěrně pověděla jistá osoba domu, jen zvýšilo moje překvapení ze všeho toho; čtla mi v soukromí a skoro proti mé vůli psaní, jež právě dostala od jakési osoby, s níž byla kdysi velmi spřátelena: jakási slečna psala, kterak trpí její nepřítomností a odloučením; kterak ji mluje ustavičně; jak na ni dnem nocí myslí... To zabíhalo, milý otče, tak daleko, že nemožno říci, jakých křečí a otřesův a mdlob člověk při tom zakouší. Kromě toho byly v psaní jisté něžnůstky, jistá mazlivá a li-

chotná slovíčka, která se mi svrchovaně oškli-
vila a která jistě se nelíbila řeholnici, v dů-
věrnosti mi je svěřující.

Vzešlo mi z toho tolik strasti, že hned
potom šla jsem na stupně oltáře, bych si tam
postěžovala Ježíši Kristu nebo Ho spíše od-
prosila. Můj Bože, pravila jsem mu, jest věru
možno, a kterak, by láska tvorů k tvorům
vybíhala až v takové výrazy, až na vše za-
pomínají, až nedbají nejpřednější lásky, kte-
rou tobě jedině dluhují? . . .

„Ano, dítě moje, odpověděl mi Ježíš Kri-
stus, jest to možno, a jest to, jak vidíš, až
příliš pravdivo. Když nebdí nad sebou, aby
zadržely a spořádaly první hnutí srdce, při-
rozené náklonnosti se rozehřívají a zapalují
až na ten stupeň, ba i nad to: čistě přirozená
a smyslová láska stvořené bytosti přivozuje
vždy, není-li potlačována, nejhorší překážky
spáse; oslepuje tělesné lidi, až zapomínají
všech principů, svádějíc je často až k zho-
vadilosti, aniž sami to pozorují: tu pak ne-
mají porozumění leda k své vášni, a nerdí
se, že všechnu ctnost a dokonalost vidí v tom,
co lahodí jejich porušené chuti a hanebné
zálibě, která jim vládne.

„A tak zhrdajíce velikým přikázáním,
jež poroučí milovati mne nade všecko, tito

smyslní a nevěrní křesťané stavějí do svých srdcí modly z masa na moje místo; przní na nich svoje klanění a svoje zápaly kadidla a vzdávají jim čest, která jen mně přísluší. Jaká urážka mému božství! A, dodal, nelze-li mi této urážky snésti od prostých věřících, jak tomu bude od osob, jež jsou mi zasvěceny slavným slibem ustavičné věrnosti! Nebude-liž jakýmsi znezděčením a cizoložstvím láska ke kterémukoliv tvorů, když takovouto láskou více si ho váží nežli mne? A ta černá nevděčnost a nevěrnost!

„Ah! běda, běda nevěstám cizoložným a nevěrným, pyšným a opovážlivým, které si smíchy tropí z mých péčí a přízní, a poskvřňují svou lásku a své srdce s tvory. Jsem ženinem žárlivým a pomstím se náhlou roztržkou: pak budou mne žádati o útěchu, a já je pošlu k těm, kteří milejší jim byli než já. Neznám vás, nevěsty cizoložné, řeknu jim ve svém hněvu: odejděte; neboť všichni, kdož volají ke mně, nevstoupí tím ještě do mé slávy . . .“

Ano, milý otče, viděla jsem v Bohu, že ti, kdož po slibu čistoty poutají se citovou náklonností k tvorů, páchají svatokrádež a duchovní cizoložství, více nebo méně Boha urážející, dle stupně náklonnosti, jíž Inou

k tvorům na úkor svého slibu; a toto cizoložství se páchá, aniž se dobře pozoruje.

„Jaký rozdíl, praví Ježíš Kristus, mezi láskou, kterou mne milují duše vlažné, zbabělé a lhostejné, a láskou, kterou milují tvora přecitlivělí příslušníci porušeného světa!... Když milujeme bytost stvořenou, rozmýšlíme, jak vidíte, úzkostlivě všechno, čím se jí líbiti, a bojíme se způsobiti jí v něčem nepříjemnost; myslíme na ni dnem a nocí, trpíme, jsme-li od ní vzdáleni; z té horlivé péče, z té ustavičné pozornosti, z těch vzpomínek nic nás nesmí vyrušiti. Kde jsou ti, kteří tolikéž činí pro mne, jenž jsem přece hoden veškeré péče, veškeré pozornosti a všech srdcí? Nalézá-li se něco vábného v mých pravých něvěstách, co studenosti, lhostejnosti a zbabělosti v ostatních! . . .

„Kolik nevěrných nevěst, jež mne opouštějí při nejmenší zkoušce! Ah to proto, že zasnubující se se mnou, hledaly více mých přízní a mých útěch než mne samého! Moje pravé milovnice, pravda, neztrácejí mne s očí; modlitbami a ustavičným sjednocováním věnují mi bez ustání i nejmenší činy, a jsou se mnou v zaměstnáních, jež nejvíce rozptylují; ale ostatní naopak náchylností k všedním starostem olupují mne o své nejlepší

skutky, a jsou ve světě a při tvorech i ve svých zbožných cvičeních. Marně je bezustání volám, ukazují mi záda, a ani se nepodobá, že mne slyší; uložím-li jim nějakou trampotu, jdou si hledat útěch mezi tvory, místo aby se obrátily na mne.

„Přátelství částečná, mluví dále Ježíš Kristus, jsou tedy na příč mé lásce a velmi překážejí dokonalosti duše. Ne že bych, dodal, odsuzoval svaté a křesťanské přátelství, které tkví ve vzájemném pomáhání při dobrém díle Božím. Nikoliv, takováto soukromá přátelství jsou mi velmi příjemna, jsouce v řádu a v pravém smyslu mé lásky, přece však ať se nepřiměšuje nic příliš lidského, jak se přechoasto děje. Nezamítám nikdy těch, kteří mají úmysl vše činiti, by se mi líbili a by mne ctíli . . . Nuže, milá dcero, pravil mi, chceš býti mou doopravdy? Jak jest ti to snadno! Nebudeš mítí žádných trampot s tím, by se's těšila hovory se mnou; nebude ti třeba ani psaníček, ani poslíčeků, jak toho třeba při světských přátelstvích. Budu ti všude na dosah a s tebou. Najdeš mne na každém místě a v každé chvíli vzpomínkou na mou přítomnost a vzněty lásky svého srdce, bez důvěrníka.

„Moje láska, která oživovati bude všechny práce, učiní ti je záslužnými a udělí cenu každému tvému skutku. Nebude ani jediného, který by ti nebyl připočten za něco a který by ti nezjednal nového stupně zásluhy přede mnou. Proč bys tedy nepěstovala přátelství tak drahocenného a tak pohodlného? Přátelství, které bez obtíží a bez jakékoliv překážky uzraje ti v žeň odměn, jichž nemožno ani určit, ani ocenit! . . .

„Za to, že budeš věrně spláceti moje laskavosti, za několik krátkých návštěv, mnohem příjemnějších než obtížných, vše se obrátí ve tvůj prospěch a nic ve tvoji škodu; s rozkoší budeš se těšiti z mých nejněžnějších rozmluv, z mých nejznamenitějších přízní. Budu tvým obhájcem a tvou oporou proti všem nepřátelům, kteří tě obkličují; budu tvým otcem, tvým ženichem, tvým Bohem a tvou velikou odplatou na věky. Tyto výhody, milá dcero, zdaž nevyváží snadno ty, kterých se zbavíš pro moji lásku? Ach, uvěř mi, a dostane se ti už v tomto životě dobré odškodné za oběti, jež mi přineseš, a za násilí, jež si učiníš sama sobě, by se's mi zalíbila a bys mne byla poslušna: místo protivných oklik a častých zrad; místo těch obav, těch nepokojův, těch děsův, jež v jistých chvílích rozdírávají srdce

milovníkům světa, budeš cítiti slastnou útěchu, jež bude jakousi předchutí věčné blaženosti, kterou ti připravuji a do které tě má přivésti moje láska.“

Ó můj Bože, vykřikla jsem, zmatena a proniknuta svou hlubokou nicotou a nehodností, můj Bože, co jsem, že mne ráčíš takto hledati, jako by tvoje štěstí záviselo na mém, a jako bys nemohl býti šťasten, nebudu-li já šťastna! Ano, bez váhání dávám se Tobě a nechci nikdy milovati než jediného Tebe, v čase i ve věčnosti.

*

*

*

Myslelo by se snad, že tyto zhoubné účinky lásky k tvorům a přátelství částečných ukazují se jenom u osob zasvěcených Bohu nebo jež jsou jistého stavu ve světě, ale že se netýkají těch, kdo se rozhodují pro stav manželský: ať lidé vyjdou z bludu i o této věci, a by se jim to zdařilo, ať zvědí, co mne Pán nutí říci o stavu, který mi jest naprosto cizí a o kterém bych se raději ani z daleka nezmiňovala.

Viděla jsem nesččetně manželův, jak padali do pekla, a Ježíš Kristus mi zjevil hlavní příčinu jejich věčné záhuby. Vidouc zejména,

že to bylo z hříchu nečistoty, vykřikla jsem: Ó můj Bože, jak chceš, abych se dotýkala látky tak smrduté a bych míchala takovým bahništěm? Jak chceš, abych mluvila o neřesti tak se přičící mému slibu a dokonalosti mého stavu? ... „Nic se neboj, pravil mi, beru na sebe závady, jež by z toho vznikly všem těm, kdo mají pravý zájem čísti, psáti, zkoumati v upřímnosti to, co vám řeknu k své slávě a k spáse duší. Ovšem, jsou to věci hanebné; ale zastru je v podobenství, jež tě uchrání všeliké poskvrny. Vše, co přichází ode mne, jest čisto, a vzpomeň si, že paprsky sluneční ozařují smrdutou stoku a tím nijak nenapáchnou.“

A také, milý otče, vše jsem viděla, aniž jsem viděla něco, a vše jsem pochopila, aniž jsem na tom brala jakoukoliv účast. Ano, shlédla jsem manželské neřesti, rozličná zneužití přesvaté svátosti, jejíž svatost se tak často šlape; svátosti, kterou dávají v otroctví jedině vášni, ba zvířeckosti, a kterou dokonce przní někdy ohavnostmi přičícími se účelům, jaké v ní dlužno míti na mysli, děsnostmi, jimiž příroda jest potupena a za něž se stydí. Viděla jsem je a nepocítila jsem z nich leč bouření rozhořčenosti a hrůzy. Vykřikla jsem, chvějíc se: Svatý Bože, jak jenom to

trpíš?... Jak dopouštíš takové prostopášnosti u tvorův, učiněných k Tvému obrazu, a kteří jsou taktéž údy Tvého božského těla! Jaká to zvrácenost! jaká zpustlost!... Ale poslyšte, milý otče, vyličím podrobně svoje vidění. Posoudíte je lépe z prostého popisu.

Nejdříve jsem spatřila, jak mi teče pod zrakem široká a přehluboká řeka, která se hnala tak prudce, že bylo třeba neobyčejné síly a obratnosti a ještě pomoci dobrého vůdce, by se přes ni přešlo a neutonulo. Co mne nejvíce zarazilo, viděla jsem nesčetný dav osob obou pohlaví a všech stavův, jež běžely a vrhaly se do ní s zaslepeností, podobnou běsnění; tak že řeka valila ve svém proudu skoro všechno lidské pokolení.

Poděšena tolika neštěstími, zaražena a bez sebe ze všeho, co jsem viděla, litovala jsem nešťastných obětí, jichž obličejy byly zakryty. Jaká jest to hrozná řeka, tázala jsem se, a co asi znamená?... Tot stav manželský, dostalo se mi odpovědi; všickni se do něho ženou, jak vidíš, poněvadž poslouchají náklonnosti přírody. Třeba se diviti, že tolik osob v ní hyne? Nehledajíce než hrubých uspokojení, jež Evangelium zatracuje, sjíždějí po přirozeném svahu a jsou strhovány prudkostí jejího proudu: právě toto jest ten

přival, ta propast, jež pohlcuje skoro všechny lidi, poněvadž skoro nikdo neumí se vyhýbati úskalí, kterých jest plna.

Jest pravda, že stav manželský jest nezbytný, by se množilo lidské plémě; ale běda, tento zdroj rozplozování lidského pokolení jest skoro vesměs otráven špatnými náklonnostmi těch, kteří se do něho dávají. Svátost by zajisté doplňovala; ale bylo by třeba, aby se jí lépe užívalo, napřed se na ni připravovalo, a zvláště aby se neznesvěcovala, když se přijímá: neboť takto onen zdroj lidského rozplozování nejen že nebývá posvěcen ve svém počátku, ale bývá tím zkaženější, poněvadž ke zvrácenosti se přidává svatokrádež; čímž se stává, že věru možno říci za našich dnův jako za dob Noemových, že nepravost dostoupila svého vrcholu, a že všeliké tělo porušilo cestu svou.

První zdroj z lidské zvrhlosti; neboť jaké ovoce mohou roditi takové stromy, zvláště když se jim dostává pěstění, t. j. vychování, shodného s jejich původem? „Jest pravda, děl mi Bůh, že dosud jsou a že budou vždycky předurčené rodiny, ve kterých nebeské požehnání se rozlévá s pokolení na pokolení: jsou to ty, ve kterých moudrost se zdá dědičnou a přechází s otců na děti, ve kterých

bázeň Boží jest podílem synovým, jako byla podílem otcovým. Ovoce i strom jsou stejně požehnány tím, který vše zasadil a který všemu dává vzrůst. Tot obyčejně původ vyvolených Páně. Svými náklonnostmi blíží se stavu, v jakém byli Eva a Adam před svým pádem; nebo alespoň svátostná milost, se slabujíc v nich špatné účinky hříchu jich prvních rodičův, zastupuje jim jaksi prvotní milost, již byli předem zahrnuti.

Ale, milý otče, za jednu rodinu takové povahy, ach, kolik jiných, kde není ani nejslabšího ponětí o posvátnosti tohoto stavu, kde nemají na mysli než čistě zvířecí ukájení, smyslnou a hovadskou rozkoš; kde se hřeší zároveň proti důstojenství svátosti i proti přání přírody, jež směřuje k rozplozování!... Pro takové obludy bylo by třeba hromův a nikoliv slov; tím se zneuctívá, zlehčuje, šlape jméno člověka. Co se tedy stane s důstojností a jménem křestana? . . .

Nemluvím, milý otče, o předčasných svévolnostech, o důvěrnostech, o zločinných rozpustilostech, jimiž se příliš často hřešívá před svátostí, a jež zaviňují, že se přijímá nehodně. Překážka, jakou toto nehodné přijetí staví zvláštní milosti svátosti stavu manželského, bývá nejčastěji příčinou neštěstí a pokušení,

jež přicházejí v tomto posvátném stavu. Nemluvím o těch, kteří do něho vstoupiti se chystají, nýbrž o těch, kteří v něm již jsou a kteří přijaté svátosti užívají zločinně. Kolik jest těch, kteří tímto do nebe volajícím a zpustlým užíváním nenalézají v tak posvátném stavu leč podněty, látku ke zločinům, nebezpečí zatracení! . . .

Písmo nám praví, že první manželé ženy mladého Tobiáše byli zardoušeni ďáblem první noci manželství, trestem za svou bezuzdnost a zvířeckost. Nuže, milý otče, Bůh mi ukazuje, že táž okolnost u nových manželův mezi křesťany není méně zhoubna jich duším, než byla tělům oněch nevěřících, a že hrob, který už předem sobě kopali, byl obrazem propasti, do níž táž prostopášnost, táž svévole, táž bezuzdnost den ze dne zase strhuje nové manžely. Jaká to žalostná zaslepenost!

Co mladých manželův si myslí, že jim jest všecko dovoleno, hnijí a umírají ve svých ohavných návycích, aniž co činí, by z nich vybředli, aniž jen pomyslí, by se z nich napravili! . . . Co lidí, kteří se domnívají, že užívají svých práv, když tupí svátost, kterou přijali, by ji chovali v úctě, a nikoliv, by ji uráželi! Běda, ach, běda jim! . . . Běda nevě-

domým nebo zbabělým vůdcům duší, kteří z nesnesitelné krutosti nebo z nemístného útlocitu odpírají vzdělávati jich tak o důležité povinnosti, nebo kteří je rozhřešují, nenapravivše jich! Oni jsou příčinou zla, jež dopouštějí. Běda těm, kteří nevzdělávají náležitě budoucích manželův, než je spojují tímto posvátným poutem! posílají je do boje beze zbraní a vrhají je do řeky bez jakékoliv obezřelosti. Jaký důvod, by se třásli tito zpronevěřilí sluhové!

Hříchy, jež se páchají mimo manželství, plní hrůzou; někdy se z nich povstává, poněvadž tehdy není nic, co by jen dost málo mohlo uspokojiti toho, kdo se jimi provinil; ty však, jež se páchají v manželství, jsou jakoby nezviklatelny a nenapravitelny, poněvadž se ani nepomyslí litovati jich ani se změnití. Pod zástěrou svátosti, již přijali, oslepují sami sebe, až nemívají už žádné zdrženlivosti ani žádných výčitek z toho, z čeho by jich přece velmi mělo hrýzti svědomí.

Ach, milý otče, dosud se chvěju při pomýšlení na množství obětí, jež se řítí do toho proudu, ve kterém bych byla sama jistojistě zahynula, uvážím-li, jaké jsem měla náklonnosti ve svém mládí, kdyby mne byl Bůh, načisto nezaslouženým milosrdenstvím, ne-

uchránil toho jiným povoláním. Jaká to milost, celibát!... Ach, právě nyní více než kdykoliv cítím všecku jeho cenu a k jaké vděčnosti mne zavazuje tato milost...

Z francouzského Otto Albert Tichý

STEPHEN GRAHAM
S RUSKÝMI POUTNÍKY
DO JERUSALÉMA

P Ř E D M L U V A

Pout ruských vesničanů do Jerusaléma nebyla ještě nikdy v žádném jazyku, ani v ruském, popsána. A přece jest nejvýznačnějším zjevem v ruském dnešním životě. Její historie jest velikým národním eposem.

Dobrodružství, o kterém vyprávím, bylo jedinečné a nádherné, věcí na celý život. Ať cokoliv se mi přihodí na mých cestách světem v letech příštích, ani dost málo nepochybuji, že i když sestárnu a zšedivím, budu se na ně zadívávati jako na nejpodivnější věc, jakou jsem kdy nalezl cestou, na nejneobyčejnější processí, do jakého jsem kdy vstoupil. Byl to též veliký objev. Turristovi, který by rád cítil se poutníkem, Jerusalém jest místem vystřízlivění z illuse, ale zde ve světě vesničanův jest novou cestou a vsutku novým Jerusalémem.

Dílo toto vycházelo po částkách za sebou, prolog v *English Rewiew*, historie pouti do Jerusaléma a karavany k řece Jordánu v *Harper's Magazine*. Vydavatelům těchto časopisů vyslovuji vděčné uznání.

STEPHEN GRAHAM

P R O L O G

Jsem pocestný: a dobře vzpomínám si, kterak kdysi město,
jehož dospěti jsem toužil, skryto leželo,
když náhle vrcholky a vížky jeho v dáli
z mraků, jimiž obestřeno bylo, povyskočily,
brzy páry zavřely je znovu, ale město uzřel jsem,
a záře také už mi nezachmuří žádná temnota.

Kdokoliv chtěl jíti na pout, už se byl vypravil. A jakmile jste se vypravili, každý krok na cestě jest krokem k Jerusalému. I kroky, které jako by neměly významu, vedou vás odbočkami a uličkami k hlavní cestě. Neboť srdce vede kroky, a jeho tužby jsou příliš hluboky pro mysl, aby je rázem chápala. Pravým křesťanem jest nezbytně ten, kdo má srdce žádostivé. Tím křesťan se odlišuje, že *hledá města*. Jakmile se vědomě poznáme poutníky na cestě, pak všichni lidé a všecky scény kolem nás nabývají nového významu. Jsou viděny ve své pravé perspektivě. Na cestě poutnické naše nedokonalé oči přicházejí do ohniska pro všecky pozemské zjevy.

Jest tomu dlouho, co jsem si přál jíti. Jest věru nesnadno říci, kdy se ve mně toto přání zrodilo. Zdá se, jako bych býval byl předurčen

k té cestě od narození. Neboť pamatuji se na dobu, kdy jsem měl přání, ale nerozuměl jsem, čeho si přeji. Rozpomínám se na ty něžné dojmy, probouzené dětskými duchovními písněmi — teprve nyní poznávám, co duchovní písně vlastně jsou, písně, které poutníci zpívají cestou, jdouce k Jerusalému. Nyní chápu, proč jsem se v kostele ohlížíval roz-touženě po procesí, a proč čileji než jakým-koliv jiným melodiím na světě srdce odpoví-dalo hudbě pochodové.

V mém srdci byla schráněčka kompas-ová, v níž šípka ukazovala vždy k Jerusa-lému. Můj duch nevěděl, ale teď ví, neboť naučil se posléze zírati k němu.

Ale už dávno přál jsem si jíti, a též dávno už, abych užil sladkého slova ruského, *sli-boval jsem*. Často od té doby vzdával jsem se naděje a ustupoval od slibů, a přece zase vždy jsem je obnovoval.

Objevem poutníka jest, když pohlédne do svého srdce a najde tam obraz města. Život poutníkův jest putování cestami světa a hledání města, odpovídajícího tomuto ob-razu. Často sice zapomíná na to vidění, ale po-vzbuzující obraz přece vždy znovu a znovu přichází, jako Utěšitel, kterého náš Spasitel přislíbil svým učeníkům, opouštěje tento svět.

Slíbil jsem, putoval jsem, a dnes jsem v Jerusalemě, Jerusalemě pozemském, a zdá se mi, že moje pout jest doputována. Vesničané cítí, že když byli v Jerusalemě, jest po všech vážných zaměstnáních jejich života. Berou si svoje pohřební rubáše k Jordánu a v něm oblečení koupají se v posvátné řece. Všichni v bílých rouchách na březích, kdež Jan křtil, podobají se nebožtíkům, probuzeným ráno posledního Vzkříšení. Probdívají noc v hrobě Kristově a přijímajíce svěcený oheň, shášejí jej čepicemi, které budou míti na hlavě v rakvi. Většinou doufají zemřít ve Svaté Zemi, nejraději blízko Mrtvého Moře, kdež se bude konati Poslední Soud. Dlužno-li, by se vrátili do svých rodných dědin na Rusi, spořádají toliko své věci a čekají na smrt.

Bývá vzácně, aby v Jerusalemě bylo viděti poutníka mladého. Ale já jsem mlád a vykonal jsem svou pout a přece nemyslím na smrt. Co to?

Jisto jest, že na pozemské pouti my v pravdě nedostihneme Jerusalema nevystavěného rukama; staré východní město nad Jaffou, byť podivné a posvátné, mnoha věřícím a všem duchovně krátkozrakým bývá velikým zklamáním. Zámožným zvědavcům Jerusalemb pozemský jest výletištem, mí-

stem, kde každý kámen byl zživnostničen, buď turistickými agenturami neb hrabivými mnichy, kde svíčky zažehnuté nábožnými lidmi před obrazy a schránami, jedva jsou zapáleny, už bývají sebrány a po kladkách prodány Židům. První myšlenka věrného poutníka při pohledu na Jerusalém byla vyjádřena vesničanem, který mi pravil, když jsme naslouchali vřeštícímu davu u hrobu na Květnou Neděli: „Toto není Jerusalém“. „Věru“, pomyslíl jsem si, „má pravdu; zde není Jerusalém“.

Leč v jistém smyslu Jerusalém byl tam po všechn čas i mezinelibými výjevy u Svatyně svatých. Jako kněz jeden jemně vystříhal poutníků, jdoucích ke kalné říčce Jordánu: „Neočekávejte něčeho takového jako Volha nebo Dvina nebo Dněpr. Jordán není veliký. Leccos ve Svaté Zemi má vzezření všední. Pomněte, že i Ježíš přišel nikoliv oděn v nach, pomněte, že jeho život zdál se nečistým a potupným“.

Jerusalém tedy má existenci nezávislou na hmotném zevnějšku. To aspoň na vyvrácení jistého bludu. Podobně, vzpomínám si, na lodi, po níž jsme jeli, byl lodní tesař, jenž byl revolučním propagátorem, a ten dokazoval všem, vesměs i jednotlivým,

jak hloupé jest choditi na pout, a vyprávěl nám, jak mniši budou nám šfourati po kapsách, až budeme v noci spáti v hospodě — jak se i stalo —, jak mniši žijí veřejně s ženskými, jak se při čemsi zmocnili chudých ruských děvčat vesnických a prodali je do orientálních domů, jak mniši vymyslili nesčetná mámení se svatými věcmi a předměty naší úcty, aby vycásli od poutníků více peněz. Než z valné části jsme rozuměli, že naše pout nezávisela na všech mnišských mravech; že my, putující vesničané, činíme zcela dobře. Svatost Jerusalema nevzala původu od kněží a úředníků, ale od skutečného prvního poutníka venkovského, samého Krista, který byl od nich utracen.

Nezklamala mne tedy moje cesta; dospěl jsem opravdu Jerusalema. Ale toto vždy zůstává — jsem mlád. Ani na Kalvarii nemyslím na smrt, nejsem přísně spokojen. Což tedy?

Mládí nebo stáří ve městě nevystavěném rukama znamená málo; neboť tam, tam není začátku ni konce. Průvod k oltáři jest obřadem v chrámě; pout jest obřadem v širším chrámě, světě; i život, pout poutí, jest obřadem v širším chrámě, vesmíru — putujeme symbolicky pout věčnou. V tajemství toho

obřadu dospěji Kalvarie a umru tam, tak jako když jsem tam přijímal Tělo Kristovo — sice nekonal jsem pouti a nevcházel v Společenství Kristovo. Jak mi připomínají slova mystikova:

Nadarmo patříš na golgotský kříž
dokud v srdci tvém není zapuštěn.

Zeptáte-li se mne: „Proč žijete v obřadech a nikoli v skutečnostech života?“ odpovídám: protože obřady jsou skutečnější. Jsou pozemskými ukázkami věcí nebeských. I svůj život důvěrně chápeme jako obřad. Pro svoji mysteriositu nemůžeme zdvihnouti ruky, aby udělala nejvšednější věc, ale děláme jí tajemná znamení a vcházíme v symbolické příbuzenství s veškerenstvem neviditelná.

II

Všichni poutníci jmenují se navzájem bratrem (*brat*), otcem (*atec*), strýcem (*dáda*) nebo dědem (*děd*) — podle vztahu stáří, jak se kdo na koho obrací. Byl tam milý starý dáda z gubernie tverské, jenž se mnou hovořoval. Při propagandě lodního tesaře byl na doslech, i těšil jsem ho — Bůh viděl vesničana a rozuměl mu. „Ah, ano“, odvětil

s nadšením, ačkoliv jaktěživ mne ještě nebyl spatřil a i tehdy hovořili jsme po tmě, „nám může již to znamenati mnoho, že putujeme do země, kdež umřel Bůh. On jistě se k nám obměkčí, když přijdeme před Něho a On si vzpomene, že jsme putovali k Jeho hrobu... A jen pomysleme, co vytrpěl. Co jsou naše utrpení vedle Jeho! Ukazují nám na krušnost cesty, ale jak naše utrpení jest nepatrné. Dobře jest nám trpěti. Nechtěl bych raději pohodlí. Nechtěl bych se vzdáti svého podílu utrpení . . .“

Na té neveliké lodi, jménem *Lazarovi*, nehrubě větší než parník temžský, upravené jen pro dvacet a jednoho cestujícího první třídy, dvacet sedm druhé a šedesát třetí, bylo kromě obyčejné tlupy Turkův, Arabův a Syrův, vydavších se na krátké cesty do Levanta, 560 vesničanů poutníků. Čtyři sta jich spalo v tmavých a špinavých skrýších podpalubí a ostatní na otevřené palubě. Odbyvají své obchodní závazky, loď potřebovala patnáct dní na přeplutí z Černého moře do Jaffy. Vesničané byli většinou v ovčích kožichách, a skoro po celou dobu slunce do nich pražilo. Zažili jsme dvě prudké bouře, a vesničanům, z valné části nikdy dosavad moře nespatrijším, bylo strašně nevolno. Za

jedné bouře, když stěžně se zlomily, v podpalubí, kdež vesničané váleli se na sebe jako bezduchá těla nebo chytali druh po druhu jako šílenci, bylo hůř než v nějakém vyobrazeném pekle, zápach tam hroznější než nějaký oheň. Pro 560 poutníků byly tam tři umývárny, s dveřma bez závor. Vhodně prám byl pojmenován *Lazar*. Slyšel jsem jednoho kněze, jenž se nám zmiňoval o společenství Lazarově; jeho slova byla příhodna. Než můj milý starý *dáda* šeptal mi ráno, než jsme přibyli do Jaffy: „Nesmíme si stýskati“.

Když jsme se posléze přeplavili a přišli do Jerusaléma, neslyšel jsem než přidušené hlasy, volající: „*Slava Tebje Gospodí! Slava Tebje!*“ S očima zaslzenýma mužikové hrnuli se do kláštera na bohoslužbu děkoslovnou, a veliká Bible spočívala na hlavách hustě natlačeného davu — lidském to lektoriu a ještě více. A s jakou dychtivostí tiskli jsme na rty kříž v ruce opatově, líbajíce jej pořadem! Když později stálo nás asi tucet u dveří, jedna žena, všecka v radostném pláči, klekla a líbala nám všem po sobě nohy a prosila nás za odpuštění, vidouc, že ona, hříšná žena, dostala se do Jerusaléma.

Netoliko že poutníci přežili tu hroznou cestu, ale mnoho jich šlo tisíce kilometrů a

ještě dále Ruskem, než dospěli přístavu, kdež vstoupili na loď. Leckteří, jižto tam tělem nebyli, zahynuli cestou.

Ačkoliv tam jest mnoho žebráků, nezásobených na cestu, nestává se, aby nedostatkem peněz poutníkům bylo se protloukati. Vesničané měli s sebou spíše více peněz, muž co muž, nežli turisté v hotelích. Míti dvacet, třicet liber peněz bylo zcela obyčejno, mítí padesát, šedesát liber nebylo neobyčejno. Ani by se vám ve snu nebylo o tom zdálo, vidouc šaty poutníkovy, ale peníze jsou v nich, hluboko pod cáry, na účely Boží. Jen odrodilý vesničan dává se dovézt k Jordánu, do Nazareta, do Betléma. „Oh, nač sem choditi“, slyšel jsem od vesničana v pustině u Mrtvého Moře, „nemáme-li s tím žádné trampoty?“ Vlekl se klopotně v střevících upletených z březové kůry, jež si byl zrobil na dalekém severu a uchoval nový do dne, kdy přistal u Jaffy. Byl to zjev prostý, patriarchální, s dlouhými hustými vlasy, zastřiženými kolem hlavy ovčími nožicemi, a dlouhou bradou a kníry přecházejícími v krvavou barvu jeho vysedlých kostí lícních a žebrovaných spánků. Byl bílý od hlavy k nohám prachem pouště, i jeho vlasy byly do běla spečeny, a kráčel co noha nohu mine,

zvolna, stejně, rozvázně. Bylo to u studně Guerassimské, co vyřkl tato slova, malé tajemné oasy, teplého, poněkud slaného zřídla, nad nímž se rozpínal vlídný keř, zatížený rhododendrovými květy.

Takto vesničan putuje. Cestou k Nazaretu, zatím co veliká karavana jest na cestě třetí a čtvrtý týden postní doby, leckterí klesají mrtvi v prachu. Jdou dál a dále, všickni bílí od prachu silničního, a na obrátku rozpřahují paže a padají mrtvi. Nemá jich kdo oplakávat.

Šel jsem mnohokrát příkrou tmavou cestou od Prétoria na Golgotu, kdež se připomínají klopýtání a pády Kristovy a kdež, ne-sejde na tom, jak rázně, poutník povinen jest klopýtnouti; a viděl jsem tisíce vesničanů klesajících. Pro nedostatek místa Turci nedovolují skutečného obřadu, ale pozorujícímú oku neujde, že bedra dlouho trpícího Slovana jsou ohnuta pod těžkým křížem ze dřeva, který nese zrádnou a úzkou cestou ku hrobu.

III

Že jsem se dostal do Jerusaléma s ruskými vesničany, i to jest symbolicky věrno. V širší pouti života šel jsem na pout právě s těmito

prostými lidmi. Bylo to přání mého srdce, genius hledání, co mne naučilo hledati Jerusalema Ruskem, co mne přivedlo k jeho prostému lidu, žijícímu na velikých volných rozlohách a jenž svítí svými svíčkami v chaloupkách i chrámech. V Jerusalémě bylo sta Angličanův a Američanův, a anglická řeč byla v mých uších tak častá jako turecká. Stál jsem vedle bohatých turrístů ze své vlasti; neměli nejodlehlejšího tušení, že jsem byl někdo jiný než ruský vesničan, a já jsem si myslel: „Jaká šťastná náhoda, že jsem nepřišel s těmito!“ Ale v pravdě nebyla to náhoda, ale sudba.

Jest těžko vmysliti se do sebe a do zděšujícího tajemství svých kroků po světě. Ne-sejde na tom, jak věrně se líčí jiní, kteří putují do Jerusalema, bývá to přece vždy jedna jediná osoba, jež putuje. Vše, co vidí, byť to bylo sebe nevídanější a zvláštnější, jest jen zevnějším vystrojením její duše. Vzpomínám si, když se na parníku setmělo, jak lodní lampy byly rozžaty a elektrická světla lihotala se vysoko na tmavých stěžních. Na moři, smolou černém a válejícím se, pěnivé vlny vyskakovaly jako bílé vlčice a zcela nevšimavě k postupu lodi na její přímé plavbě k přístavu, jehož zítra dostihne. První

a druhá třída cestujících uklidňovala se na noc, Turci z třetí třídy rozkládali skvostné matrace a přikrývky na palubě a improviso-
vali záclony kolem svých černě zakuklených
paniček; ale nahoře na zádi bývalo dvě stě
ruských mužův a žen se zářícími svícemi.
Vprostřed nich jeden mužík četl a povšechným
mlčením zazníval jeho hluboký hlas:
„Sláva Tobě, Bohem vyvolená Matko, Ro-
dičko Boží, Královno Nebe i Země, sláva
Tobě!“ a dvě stě hlasův odpovídalo: „Sláva
Tobě!“ Po té zase předčítatel, a za ním sbor:
„Alleluja, alleluja, alleluja!“ rozléhající se
mezi akathisty. Akathisti se domodlili a sle-
dovali pěni posvátných hymnův a žalmův
až dlouho přes půlnoc, všickni sedíce na pa-
lubě, všickni pokojni, všickni vroucně šťastni.
Posléze zpěv zmírání, dav se rozptyluje a jest
ticho; nic není slyšeti než tlučení strojův
a vítr v lanoví. Asi ve čtyři hodiny ráno vy-
jdete se podívat ještě na moře; na východě
hvězdy blednou, tichá loď pluje s pravidel-
ností bijícího srdce a cítíte, že všechno spí.
Než pohleďte do tajemného podpalubí, se-
stupte po žebříku a vkročte mezi spící;
v předu v tmavých koutech mezi uzly, na
nichž vyšity jsou kříže, vidíte pověšeny ob-
razy Ježíše a svíce hořící před nimi, a pout-

níky, kteří bdí a klečí s holým bílým čelem na tmavé podlaze. V jistém smyslu klečí tu Rusko; v jistém smyslu klečíte tu vy a každý.

Jednoho rána šeptalo se po palubách: „Máme na lodi jakéhosi tajemného pocestného“. Běželo-li tím o člověka, který říkal o sobě, že byl dvacet čtyři hodiny v nebi, neb o jakési tajemné jednání exaltovaného fanatika, jenž spal u hoblice, nebo o starce, jenž byl se zavázal přísahou mlčení, nevím. Byla to jakási typická vesnická pověst, beze všeho vysvětlování kromě slov — „Prý... jakýsi tajemný pocestný jest na palubě“. Doslechl se toho i kapitán, neboť slyšel jsem ho, jak pravil: „Není tu žádných Rusů bez průkazů; o tom jsem zcela ujištěn!“ jako by tajemství bylo lze vysvětliti průkazem.

Často jsem myslel o té pověsti, když jsme přibyli do Jerusalema. Když muž, který byl v nebi, jal se kázati; když letitý žebrák Abraham, který dvacetkrát byl v Jerusalemě, ve Svatý Týden každého rána před svítáním přišel a žehnal naše dřevěná lůžka, pále kadidlo ve staré cínové konvici na hůlce a děláje nad námi kříž hustým vonným dýmem; když jsem viděl muže celého bílého u Zlaté Brány, chodícího za každého počasí s rozžatou svící, pokaždé jsem si pomyslel:

„Zde v Jerusalémě jest jakýsi tajemný poutník“. Když jsem klečel u Oživující Hrobky, pomyslíl jsem si: „Jest jakýsi tajemný poutník v Jerusalémě, jsem tu já . . .“

IV

V tlačenci všech národů v Jerusalémě o Velikonocích bylo asi nesnadno naléztí Ježíše. Snad i málo lidí se snažilo uzříti Ho. Bylo tam tolik památníků smutné minulosti, tak málo známek živoucího dnešku.

Ráno na Hod Boží Velikonoční starý mnich Jevgenij pozdravoval mne těmito smutnými slovy: „Kristus vstal z mrtvých, právě, a jsou Velikonoce, ale ne takové, jako Velikonoce, když On vstal! Jak slunce praží! Všecek Jerusalém jest such a ostane such, ale tehda byl svěží a sprchlo, *tak* sprchlo. Víte, jaký úrodný rok přišel po Jeho smrti. Nikdo nezažil takového léta. Všecko dávalo dvojitou nebo trojitou úrodu, a byla svěžest, jež slibovala věci až nemožné“ — oči mnichovy se zatahovaly; hovořil dále: „A nyní jest sucho . . . sucho . . . vše vyschlo.“ Byla to smutná slova a snad pravdivá pro muže, který je pravil. Každý má své první Velikonoce, a další bývají jejich výročími. Co bylo

jemu výročím, mně bylo snad prvními Velkonoce nebo předběžnou připomínkou. Já o sobě jsem pozoroval, že i u domu Pilátova bylo ovocné stromoví osypáno květy.

Ano, Ježíš byl v neděli velikonoční daleko v kraji, ale což jest více, On procházel vskutku těmi namačkanými ulicemi jerusalémskými v době postní, kdy i já jsem tam byl.

To bylo zajisté posilou. Nechovali vesničané ve svých srdcích ohlasu — v Jerusalémě jest jakýsi tajemný poutník? Byl tam ten muž všecek v bíle oblečený u bašty Herodesovy, měl takový cvik v symbologii Jerusaléma, na něm bylo snáze zobraziti si MUŽE V ZÁSTUPU. Ježíš ve svůj den byl mužem v zástupu; mužem, kolem kterého kupil se lid, na kterého se tlačili, aby slyšeli, mužem, odkterého se očekávala zvláštní slova a zvláštní činy. Takto Ježíš stál mlčky v den sváteční, zvědavci hrnuli se k němu a zkoumali jeho tvář, nedočkavi, řekne-li něco čili nic, když zcela z nenadání Jeho ústa se otevřela a z nich vyšlo slovo Boží jako z úst věštekny . . . „On stál a volal řka: „Žízni-li kdo, pojd' ke mně a pij. Kdo věří ve mne, jak písmo povědělo, z života jeho potekou proudové vody živé“.

Ruští poutníci čtou evangelium v Postě, myslím, každý den. Kteří uměli čísti, četli nahlas; a kteří neuměli, poslouchali. S evangeliem žijí. Dostal koupiti v krámech ruské „Průvodce po Jerusalemě“, ale málo málokdo si koupil. Posloužily jim jejich Bible, a nalézali posvátná místa ptajíce se druh druhá. Bylo ku podivu, jak nalézali svou cestu bludištěm tmavých tunelových ulic a průchodů. A nikdy neminuli jedinké schrány cestou aniž přešli nějaký posvátný kámen, aby ho nebyli políbili. S takovým jasným duchem, jakého oni mají, snadno vystaví znovu Jerusalemb, až se vrátí do svých dědin, a jejich krajané, mající je za polou svaté, budou se proudy sbíhati a vyptávají, co to znamená.

Jerusalemb člověka zmate. Turisté bývají zmořeni do tří dní. Stěží věru zasluhuje, když jím procházíme, abychom se naň dívali. Dokud člověk žije v životě, Jerusalemb může znamenati maličko nebo nic. A i když žijeme v životě, nezbytně jest potřebí míti duši vnímavou — otevřený domek duše, jenž si žádá býti vystrojen.

Ježíše nalézáme, když ustaneme patřiti na Jerusalemb a dopřejeme Evangeliu, by patřilo v nás; když ustaneme zvědavě civěti

na Jerusalém pozemský a vžijeme se v Jerusalém zlatý; když v čistém zrcadle duše obráží se živoucí historie Kristova. Tehdy v Betlémě rodí se Pacholátko a nad ním stkvoucí hvězda svítí, pastýřové slyší andělský zpěv, staří králové přijíždějí nocí s dary. Dítě béře se do Nazareta a do Jerusaléma. U Jordánu zvláštní řecký kněz, křesťící plynoucím proudem, jest opravdový Jan. K němu přichází tajemný Poutník. Jerusalém hostí Proroka. V rozhořčení vymrskává prodavače z chrámu; říká poslední Ne kupeckému Jerusalému a žije potom v městě očištěném, městě nezávislém na hmotném vzezření. Dlí mezi dušemi lidskými; dává dále věštecky živoucí slovo Boží. V Bethanii znovu Lazar vystupuje z hrobu a sedí za stolem Martiným, a když poutníci přicházejí na Květnou Neděli, rozestírajíce cestou divoké kvítí a nesouce na ramenou olivové ratolesti a palmy, uprostřed nich opravdu jede tajemný Poutník, sedě na oslici, a oni hymnami ho provázejí do Jerusaléma.

Srdce jest světem, a tento svět jest chrámem. Každý krok a každé hnutí jest tajemné, každé procesí jest obřadem, slovem nebo písmenem v slově veliké básně, kterou čte Bůh, lidského života.

Ach! cosi zvláštního děje se ve Chrámě; tmavé postavy, mísící se s barvou bílou, ubírají se do tmavých zadních prostor. Poutník sedí u večeře s jedenácti bílými a jedním tmavým; tmavý vychází. Poutník bere se do zahrady cypřiši obestřené a modlí se: onen tmavý vrací se a líbá Ho. Tmavá tlupa s kyji tlačí se naň a Poutník jimi odveden. Dáno jest na výběr mezi ním a lotrem; pak jest šílená zkouška. Potom přichází symbolism v symbolismu, jako sen ve snu, neboť vkládají na hlavu Poutníkovu trnovou korunu a na Jeho bedra roucho šarlatové. Vedou Ho na smrt. Nese těžký kříž příkrou tmavou cestou a kráčeje klopýtá. Na týž kříž jest přibit a kříž vyzdvižen. Jest zapuštěn do nejspodnějších hlubin a ční do nejvyšších nebes. Na něm pní tajemný, všecek se bělostně stkvoucí, ale prolévající krupěje krve Potom vše se ztrácí ve tmě, jež až ráno na neděli velikonoční se rozptýlí.

V

Ritus skorem ani nežije, dokud jest číře církevní, ale když jest osobní, jest naprosto líbezný.¹ Houpáním kaditelnic v kostele zů-

¹ Těchto řádků by Stephen Graham jistě nebyl napsal takto, kdyby někdy býval byl na pravých obřadech církev-

stává člověk nedotčen, ale když starý Abraham páčil nad námi kadidlo ve své staré cínové konvici, dojíká to k slzám. Na Zelený Čtvrtek dívá se člověk, jak starý, bělounký, jemný Patriarcha umývá nohy učenníkům, ale jest to pouhá kostelní okázalost a divadlo — bohatě koberci postřená plošina na nádvoří Hrobu, každý mnich pojmenován po jednom apoštolu, na stole stojí dvanáct svící, vlídný vousatý šedivec s hedvábným utěrákem za pasem umývá bezúhonné nohy vodou, růžovým olejem navoněnou, ze stříbrné mísy, okázalý průvod kostelní, jeho zlaté kříže a korouhve, tlačence zvědavců kolem dokola. Něco rozdílného jest, když nadchnutý vesničan umývá nohy svých spolupoutníků ze starého cínového věderce za klášterní zdí. To není umělecké; nohy jsou špinavy; jeví se to hrubým a nepovznášejším, ale jest to opravdové, a čtete-li za

ních, kdyby třeba byl býval při Umývání nohou za patriarchy svatého Cyrilla Jerusalémského nebo v klášteře Klugnyacenském za svatého Oldřicha. Tam vše oplývalo něhou bratrské lásky a pokorou, a s vůní kaditelnice modlitba súčasněných jako kadidlo vznášela se před obličej Hospodínův. Tam nebyly to pouhé obřady, jako ty, o nichž zde píše St. Graham, ale život. Správně tedy byl by napsal:

Ritus skorem ani nežije, koná-li se jako pouhý obřad, není-li v něm srdce, není-li skutečností, životem. Proto nejprostší úkon, prodchnutý vírou a láskou, více nás dojíká než obřadní okázalosti bez ducha.

Překl.

hmotným vzezřením, roztomilé. Jest v tom krása léta, skrytého v bohaté černé zemi.

Jistě kněží pochybili, udělavše z toho mrtvou okázalost a vyříznuvše střechu Hrobu a upravivše tam prodejná sedadla. Nejsou blízcí příkazu: „Myjte sobě nohy vespolek“. Služba pokory má málo společného se zlatými kříži a koberci. I jako obraz, hrubý obřad venkovanů byl podobnější originálu. Co do skutečnosti nebylo srovnání, neboť venkovan umývající nohy byl tajemný Poutník.

V těch dávných dnech
kříž ze dřeva byl, biskup ze zlata,
leč zákon ten tak dobrý nyní změnili,
kříž ze zlata jest, biskup ze dřeva.

Též v chrámě golgotském na Veliký Pátek a u Hrobu v noci velikonoční byly veliké okázalosti a odbývání církevních obřadův a nic více, a ač výslovně pro tato místa a pro tyto doby vesničan koná svou pout, jest zcela spokojen, představí-li si význam té doby ve své ruské kathedrále v ruské osadě. Hrob myslel si patnáctkrát větším než jest, vůči ruským; ti, jichžto těla nejsou vpěchována a zaražena do té hrozně tlačence, v níž jde o život, jsou tam aspoň věrou. Ovšem jest možno býti tam tělem a přece tam ani nebýti — mluvíc v jazyku srdce. Ně-

kterým opravdu není ani potřebí putovati do pozemského Jerusaléma; vidí svaté Město ve vesnickém kostele o Veliké Noci.

Vesničan bývá zachráněn svým osobním vžitím ve svaté věci, křížem, nejen který jest v ruku knězových, ale který visí na jeho vlastním krku, ikonou nejen v kostele, ale u sebe doma, svým pohostinným domem a srdcem, svou klopotně šlapanou poutí, svými vlastními viděními a inspiracemi.

Tak poutník, jenž se se mnou spřátelil, když jsem přišel do Jerusaléma, ptal se mne jednou na moje jméno, míně tím moje jméno křestní, a vedl mne na místo, kde můj „angel“ byl kamenován. „Tuhle stál, když se chopili kamení; vidíte kamení kolem dokola, totéž kamení a zde na tom skalisku stála Matka Boží, na špičkách, dívajíc se, zatím co jej kamenovali“. Poklekal jsem po něm a líbal místo za místem.

Myslím, že každý, jehož život postupuje po božských příhodách, cítí někde za sebou podpírající víru ženy. Hilda pohlédne, a stavitel vyleze na lešení a činí podruhé věc nemožnou. Maria pohlédne, a první mučeník patří v tvář svým pronásledovatelům s tváří, zachycující záři ze skrytého světla. Muž a žena jsou jedním člověkem — on jest vněj-

šími údy, zápasícími ve světě; ona jest jeho stále bijícím srdcem.

Hrubý neostříhaný vesničan ve svém starém ovčím kožichu nenaučil se čísti a neznal nic z mého ducha neb jeho vystrojení, ale vedl mne tam jako dítě.

VI

Když jsem putoval Krymem a pobřežím Černého Moře k hranicím tureckým, často se mi naskytlo potkati se s mudrci, neb mudrcem osamělým, jdoucími za hvězdou do Betléma. Když jsem dostihl Svaté Země, Betlém byl jedním z prvních míst, jež jsem navštívil; a jako by Prozřetelnost byla se na mne usmála, přihodilo se, že den, jenž mne tam uzřel, byl dnem mých narozenin.

Vždy budu si vzpomínati na ten den. Březnový větrík dul svěže po okrouhloučkových skalnatých návrších u Jerusalema, a jako by se byl točil po stránkách Bible. Každý výjev byl jako živým představením nějakého obrazu v nábožné knize doma. Palma ježila se do nebe na obzoru, tmavé cypřiše černaly se u šedých starých hradeb, osmahlé dívky vycházely s věderci na hlavách, Arabové s řadami mulů mne předjížděli. Vším novým byly shrbené vesnické ženy, trmácející

se cestou s uzly, křížem poznamenanými, na zádech. Když jsem patřil na pučící jaro, a na děťátka, jež trhala divoké kvítí, cítil jsem se na místě, které se nemění, na místě, kde lidé jsou vždy mládi a svět vždy svěží a pln slibů. Přišel jsem vskutku do Betléma v den svých narozenin.

Za několik neděl, v neděli velikonoční, jakmile slunko vyšlo, přišel jsem k Hrobu, tomu druhému rodišti Kristovu, a měřil jsem cestu z Betléma.

Starý mnich Jevgenij byl u mne a četli jsme spolu čtrnáctou a patnáctou kapitolu sv. Jana. Můj přítel vždy nosíval s sebou velikou rodinnou Bibli, zavinutou do novin, a každý den si vyhledal někoho, s nímž by četl a hovořil. Tož s ním měřil jsem život z Betléma, rodiště milostného člověckého dítěte, určeného, by vzalo na se vše opovržení světa, k Hrobu, rodišti nebeského dítěte nad námi, nepodrobeného již našim silám.

Svatý Jan zjevuje tam zázračnou něhu. Cítíme slzy, nikoli vylévající se, ale v slovech — slovech přetížených láskou a bolestí. Ježíš jako by v tomto posledním dlouhém hovoru odhaloval Svou duši, nejen Svým učeníkům, ale sám Sobě. Leccos se objasňuje, když s nimi rozmlouvá, a co se

objasňuje, tak bodá v srdce. On vymyslel svět. On též na počátku kojil se zlatými nadějemi. Choval lidstvo na svých prsou — lidstvo, jež čekalo tisíce let na jeho příští, na jeho milování, na jeho vykoupení. Nemluvím nikterak doktrinálně — milování jest vykoupení: i nejposlednější ze ztracených duší jest spasena, když někdo uvidí, porozumí a věnuje osobní lásku. Myslím, že jen ve chvílkách Ježíš se vžíval ve svou temnou světovou pout a že v dobách mezi tím trmácel se dále jako my, koje se těmi nadějemi, jež na konec bývají jen nádobami slz. On odvracoval své oči od kříže a patřil na tváře lidí. Posléze cesta se tak zúžila, že mu bezmála nezbyvalo nač patřiti než na kříž. Osvěžoval svoje pukající srdce poněkud těmi, kteří v celém světě ho dostihli a našli — svými učeníky. Bylo jich jen maličko. Ani ti nemohli býti jeho důvěrníky, ani jeden z nich. Oni byli dítkami: Jemu nevýslovně milými, ale dítkami, nikoli muži. Ježíš podával Svě pomocné paže celému světu, ale nebylo človíčka, k němuž by On mohl vztáhnouti Svě paže, ani lidské šíje nesklánělo se nad Ním, aby Jeho něžné paže se kol ní ovinuly. Mohl svoje srdce vylíti jen Bohu a roniti své slzy jen v klín Otcův. Co On říkal, neví nikdo.

Život, který On žil v společenství se Svým Otcem, život Jeho vidění, život, kterým se nořil v tajemství Své duše, ten odnesl s sebou za kříž. Odnesl jej s sebou do Města nevystavěného rukama, do nebeského Jerusalema. A proč byl tak smuten, když pravil: „Nenávidí-li vás svět, vězte, že mne dříve nenáviděl nežli vás“? Věděl, že táž krušná cesta, kterou kráčel On, jest cestou všech poutníkův.

Když slunce zacházelo velebně na Bílou Sobotu, jako by odpovídalo na příkaz: „Otče, oslav Svoje Jméno“, zašeptalo mi cosi v uši: „Oslavil jsem a ještě oslavím“. Svatvečer velikonoční jest západem, ale jitro neděle velikonoční jest nebeským východem Slunce.

„Bylo to svěží, svěží“, pravil Jevgenij, obraceje snivě listy Svatého Jana, „ale nyní jest to suché jako mumie. Jednou to však bylo opravdu skutečné; toho nesmíme zapomínati.“

Mně však to bylo nyní svěží a skutečné, neboť ve mně první poutník právě dostihl Města.

KONČÍ SE PROLOG

ABBÉ MAYNARD A SV. VINCENC PAULÁNSKÝ

Pojednávající o historii a biografii stýskali jsme si před nějakou dobou, že nikdo z našich vrstevníků nepomyslí na to, aby napsal život svatého Vincence Paulánského. Nad beznadějnou krásou takové historie snad zdráhaly se nebo třásly se ruce schopné napsati ji. Vždycky jako by nebylo odvahy . . . Žilo se nikoliv na starých historiích, ale po straně starých historií (neboť se nečtly) d'Abellyho a Colleta, těch skromných historických notariův, kteří ostatně nikdy si nevlastnili požadavků pozdvihnouti se k tomu, co my moderní nazýváme historií, my, jejichž jedinou zásluhou před potomstvem bude, že jsme rozšířili její pojem. Historie d'Abellyho a Colleta byly látkou od klerika klerikovi více než díly opravdu historickými a literárními.

Tu a tam, pravda, svatý Vincenc Paulánský měl mezi spisovateli náboženskými, více nebo méně dojatými jeho ctnostmi, panegyristy obdivu a lásky. Ale historie

v jejím vlastním smyslu, v její kritické a hluboké zevrubnosti nebylo. A nebylo třeba, aby světec, který jest v nebi a který zanechal na zemi díla živoucí, jež praví lépe, čím byl, než jakékoliv péro lidské nebo geniovo, nebylo třeba, aby světec litoval této mezery. Nám toho bylo třeba. Svátí se obejdou velmi dobře bez světské slávy. Mají něco lepšího. Ale protože dlužno přestat na literární kritice, řekněme, že to bylo skoro hanba pro francouzskou literaturu, míti takové nezpracované množství skvělých zka-zek bez jedné ruky, která by byla přitažena těmito skvělostmi a která by je postavila do světla z *pouhé* lásky k jejich kráse.

Nuže, díky Bohu! této hanbě jest konec, a mezery, které jsme želeli, není již. Abbé Maynard právě uveřejňuje o svatém Vincenci Paulánském nesmírné dílo, které není toliko hagiografií, ale historií, historií, jak jí třeba duchům tohoto pokolení, které nerozumí již ničemu z děl naivních a jehož nevěřící a sudičskou pýchu dlužno ohnouti vědou, kritikou a fakty. Snad byl naivní tento kněz Maynard, rád tomu věřím. Má víru. Má obraznost, vděků poněkud bledých, ale dojemných. Má lásku pokory, která není naivitou ctností, ale která jest její prostotou,

koupenou často velmi draze. Má posléze v myšlence všechny vůně bělostného hlohu křesťanských čistot, ale on se zdržel tohoto půvabu naivního vypravování, který by byl býval ztracen, a učinil se hluboce a učeně historikem. Odříkání s rozmyslem, vůle nebyti než přísným v látce, při níž srdce se rozplývá obdivem a něžností. Ve smyslu tom byl odvážně knězem. Uložil mlčení svým touhám, svým schopnostem, ba i lásce své duše. Řekl v srdci svém době nynější: „Budu ti mluvit tvým jazykem, ale abych tě naučil ctíti, čím bys pohrdla, kdybych ti mluvil toliko svým“. A vskutku svět, k němuž jest člověk povinen se obracet, když jest spisovatelem, byl by nechal díla o Vincenci Paulánském, které by nebylo bývalo leda hagiografické, ve stínu.

Hagiografie, tato byzantská literární malba, se svou ztrýzněnou inspirací, se svými tajemnými a zářícími aureolami, nedojímá, leč srdce, která je vidí, tyto aureoly, aniž potřebuje jim je dokazovati, a právě proto abbé Maynard raději učinil historii, — rozsáhlou a silnou malbu historickou, — s veškerou příchutí kritiky a poučení, již velmi pokročilá a velmi vyběračná civilisace požaduje teď od historika! Tím zjed-

nal si vůči obecenstvu, s nímž chce býti v obcování, co ustavuje v očích tohoto obecenstva svrchovanou autoritu. Abbé Maynard zajisté nezapomněl ve své knize, že má čest býti knězem. Naopak! Jenže nebyl-li kněžský ráz, který jest pro nás velikým rázem jeho knihy, považován hlavami literárních konopek za to, čím jest, byli by přece tuze povinni, oh ti roztomilí mozečkové! ctíti historika.

II

A dovoluji si znovu a znovu připomínati toto mužné chování, tuto výtečnou metodu, již mnoho trpěl entusiasmus tohoto nového historika sv. Vincence Paulánského, ale od níž se nikdy neuchýlil ve čtyřech nesmírných svazcích, jež uveřejnil. Četl jsem kdysi Abbého Maynarda, a působil na mne dojmem (prosím, by mi to odpustil!) církevnického Pontmartina, silnějšího než Pontmartin, ne-li ve formě, aspoň v základě, protože při stejné síle talentu nebo ducha muž, který vložil své čelo do knihy theologie, vždy bude ve výhodě proti nějakému literátu, byť to byl literát samá dokonalost a nikoliv jako Pontmartin literát salonní.

Nenadál jsem se tedy, když jsem otvíral tento *Život svatého Vincence Paulánského*

od kněze Maynarda, něčeho většího než věci neskonalé dojemných a dotýkaných jemně mužem talentu, omezeného uhlazeností, tímto elegantním brlením. Nikdy bych byl neuvěřil předem této mužnosti a této povýšenosti v oceňování, této hluboké soudnosti, tomuto klidu v nejživějších citech zkrocených u spisovatele, který až dosud jevil literární talent, ale bez jakékoliv říznosti, nezvratné rozhodnosti a odmluvy netrpící určitosti, jimiž se vyznamenává povýšenost.

Mohu dobře to říci teď knězi Maynardovi, protože povýšenost mu přišla: nevěřil jsem, že by byl schopen krásné knihy, kterou nám právě dává. Kterak ho tato povýšenost najednou *poporazila*? Zajímavá a příliš tajemná otázka literární! Jest pro lidskou hlavu jako pro jisté plody *sluneční úžeh*, po němž mívá jako plody svůj řádný stupeň chutnosti, vůně a zralosti? A proč, poněvadž běží tady o člověka dosti svatého, by konal zázraky, nebyl by býval tím zázračným *slunečním úžehem* svatý Vincenc Paulánský, s nímž abbé Maynard žil důvěrně léta v rozjímání jeho myšlenky a jeho života?

Jest vskutku tuze zřejmo, že jest v tomto mocném rozjímání neslýchaných zásluh Vincence Paulánského, čím ozdraviti ducha

některého člověka a pozdvihnouti ho tak vysoko, aby při podržení přirozenosti tento duch mohl sám někdy vystupovati.

Jest zřejmo tomu, kdo chce dobře na to popatřiti, že by nebylo možno studovati dlouho bez trestu bytosti tohoto řádu, aby, byť to byl jen spisovatel, neodnesl si aspoň na pírkách svého peří něco z moudrosti a prostoty tohoto podivuhodného světce, jehož historii se zasvětil napsati. Co na mně jest, kloním se neskonale k tomuto přesvědčení a myslím, to že se právě přihodilo knězi Maynardovi.

Tím, že se dotýkal látky o sv. Vincenci Paulánském, přetvořil se způsobem i přízvukem, a tato vznešená látka zplodila ho k životu talentu, a talentu nejreelnějšímu, nejprímějšimu, nejvíce vnikajícímu v srdce věcí. Rhetoriky, sentimentality, literárních rozpustilostí, všeho toho zanechal při historii, v níž přece filosofové dobrotivě schvalují citová pohnutí ve prospěch zakladatele *Dívek Milosrdenství a Nalezených Dítek*; — jak říkají: světec populární. A byl posléze hoden mluvit o tomto člověku, kterého pohřbívají poněkud příliš do jeho veliké duše, ale který byl také, třeba tuze, by se to vědělo!, člověkem geniálním ve smyslu, který lidé ctí nejvíce.

A právě to jest dokázáno se svrchovaností, s podrobností, s plenární pravdou v tomto novém životě sv. Vincence Paulánského, jež z tohoto důvodu odvažuju se nazvati první historií, které se mu dostalo. Genius Vincence Paulánského činící rovnováhu s jeho ctnostmi! Tu ponejprv jest nám poskytnuto hlubokého dojmu, jasného pojmu, správné míry tohoto genia, jež rozštípli a jehož snad mínili zneuctíti, nazývajíce ho geniem srdce, jenž však jest, jak světelně dokázáno v knize abbého Maynarda, nejnepopěrnějším geniem hlavou. Důkaz jest podán, a vážný a upřímný historik, který vykonal tento čin, ani na minutku si nezahrává s dětinstvími tendence a vtipných přemetů: a důkaz takový není lhostejným historií a svět jest povinen učiti se z něho.

Hodně zbabělý a hodně hloupý svět. Od té doby, co trvá, vždy nade vše milejší mu byly pyšné schopnosti ducha, brutálnosti jeho síly a hloubka jeho prohnanosti a zrad.... Ale ukázati mu při tomto podivuhodném a chudém knězi, — svatém Vincenci Paulánském, — jež Renán, ten hrubý znalec, nenalézal ani vznešeným ani poetickým a z něhož dělal nanejvýš nějakého svatého dobráka; ukázati mu, že tento *svatý*

dobrák snad měl v hlavě, právě na témže místě jako Richelieu nebo Napoleon, genia rovného nebo vyššího geniu nejhrdějších, nejvelitelštějších nebo i nejhorších, kteří kdy vedli lidi a zdolávali věci, neklamejte se o tom! toť nejen vyzdvihnouti úctyhodného zneuznaného světce, což jest spravedlivo, ale toť ještě pozdvihnouti samu Svatosť, což jest perná úloha!

III

A vskutku, velikým státníkem jest tento svatý Vincenc Paulánský, ba z největších, není-li největším ze všech, kteří kdy byli! Nemám strachu ze skutečnosti a neznásilňuju slova, jímž ji vyjadřuju. Pro nás křesťany svatý Vincenc Paulánský jest mnohem něčím jiným než státníkem, protože Duch Svatý obral si jeho srdce za svatostan; ale nejde o Ducha Svatého pro lidi duchaplné, kteří právě nyní mistrují svět. Pro ně jest nezbytno, aby Vincenc Paulánský byl státníkem, a chcete-li, aby mu ráčili věnovati pozornost bedlivěji, jest nezbytno, by jím byl v *nejpolitictějším* pojmu toho slova.

Uváděl jsem výše Napoleona, velikého moderního organisatora, Napoleona, který až i vynalezl slovo *organisovati*, jímž se vy-

jadřovala jedna z jeho největších činností a jedna z nejtrvalejších jeho snah. Nuže, Napoleon neorganisoval po svém způsobu více než Vincenc Paulánský po svém! Uvedl jsem Richelieua: ale kardinál Richelieu, tento muž pořádku a jednoty, se svými čtyřmi nebo pěti skvělými seký, které se lesknou v historii, nikdy nestvořil kolem sebe jednoty vůlí a poslušností tak širých, tak soudržných a tak hlubokých jako tento pokorný a dobrý Vincenc Paulánský, který nikdy nikoho neřal. Ani Napoleon ani Richelieu nevládli svému království, onen se svým mečem a tento s oním rudým rouchem, jímž *pokrýval vše, co posekal*, jako Vincenc Paulánský vládl svému na kolenou; neboť toto není nikterak obrazem: možno to říci, na kolenou vladařil!

A jeho královstvím nebyla Francie nebo část Evropy, ukrojená ostrím meče, ale byl to svět celý celičkový, svět dobytý, objatý, šířaný tou „pramalounkou společností“ Svatého Lazara, jak ji nazýval, od něho založenou, která obnovila zázrak apoštolů. Byly to missie, zřízené po celé zemi, missie po Evropě, Francii, Itálii, na Ostrovech Hebridských, ve Skotsku, Irsku, Polsku, Rakousku, Prusku, Španělsku, Portugalsku, na Mada-

gaskaru, Bourbonu, v l'Isle-de-France, po Americe, v přístavních městech Středoze-
ního Moře, v říši Turecké, v Persii, v Ba-
byloně, v Číně; a to nebylo ještě všechno :
byla to království všech béd, všech zločinů,
veškeré hanby, byl to veliký Hotel Boží
v Paříži, byly to nemocnice po venkově,
dílo pro galejníky, žebráky, blázny, posléze
Dívky Milosrdenství a Děti nalezené, které
zůstaly v očích lidí oběma nejkrásnějšími
ústavy této neuvěřitelné vlády lásky! Abbé
Maynard nám vypravoval každou tuto mis-
sii a každé toto dílo, a možno vám viděti
v jeho knize, zda svatý Vincenc Paulánský
nenaplňoval všeho, neosvěcoval a nezahříval
všeho svou duší, svou bdělostí a prozíra-
vostí. Tato všudypřítomnost světcova ve všech
jeho dílech, neunavná péče, kterou jim vě-
noval, listy, *instrumenta regni*, jimiž jim
vládl do nejvzdálenějších končin, všechny
tyto silné, bez ustání používané vlastnosti
správy, vlivu a nezdolného rozkazování, bijí
ještě více v oči než jeho milosrdenství, a
všechno to jest takového rozměru ve sva-
tém Vincenci Paulánském, že jest nemožno
dobře pochopiti jeho svrchovanou působ-
nost na celý tento nesmírný svět, jemuž ne-
ustal býti až do smrti rodným otcem a pro-

zřetelností, bez osobní, přímé a nadpřirozené pomoci Boží! Odejměte hypothesou toto nadpřirozené, ale zřejmé přispění Boha, který vléval do svého služebníka, čím zkrajuje se vše, aby bylo viděti vše, Vincenc jistotně nestačí již věcem zázračným, jež vykonal, a tyto věci, příliš veliké nebo příliš četné, překypují se všech stran, aniž jim tam možno se udržeti, přes okraje hluboké číše osmdesáti let, které žil!

Takový byl tedy a takový byl zvláště tento člověk dobrý a něžný, který chodíval v noci po ulicích, sbíraje opuštěné děti a přinášeje je pod svým pláštěm matkám, které jim dával! Srdce, které v něm tlouklo, nezabavovalo ho pevnosti jeho genia, toho genia, o němž Richelieu cítil skrze ctnosti, jichž neměl, že jest jeho bratrem. Abbé Maynard, který neopomíjí ničeho, by vyzdvihl svého nábožného reka, nezapomněl této okolnosti. Richelieu vskutku vyhledával stále svatého Vincence Paulánského. Přes politiku, které neschvaloval Vincenc, a kterou jeho historik soudí s toutéž přísností jako on, Richelieu — již tím, že byl Richelieuem — znal mravní a politickou důležitost tohoto kléru, jehož byl částí. Míval pozorné oko na kněze své doby.

Věděl lépe než kdokoliv, co takový muž jako Vincenc mohl by pro slávu a důstojnost kněžství, které potřebovalo býti pozdviženo v nauce i v mravech. Vně otázek náboženských věděl také, byť svým richelieuským způsobem, co bylo opatrnosti v tomto duchu osvíceném s hůry, v tomto zdravém smyslu ryzím, absolutním, pronikavém, který pohrdal hádkami a chodíval k činu cestou nejkratší, protože byla nejpřímější. Zajisté! pro ty, kteří potřebují lidské úcty a obdivu znalců, hle, co vrhá slavný a pozemský lesk na pokorné čelo *svatého dobráka*! Obdiv Richelieuův! Hle, co vyvažuje poněkud, není-liž pravda? opovržení Renanovo!

IV

Ostatně, vybaviv státníka a postaviv ho do jeho světla, uznav v božském knězi všemohoucí lidskou hlavu, kterou ctí filosofové, náš historik *svatého Vincence Paulánského* nemá pro *svatého dobráka* nestoudně nasládlé pohrdy filosofických mandarinův a Trissotinů Akademie, a nezapomíná této druhé stránky fysiognomie *svatého Vincence*, jehož chtěl svět příliš viděti jedním. Abbé Maynard neopominul nám připomenouti tisíc roztomilých rysů *svatého*

Vincence, toho chudého vesničana z Landes, který ve svém mládí býval pasákem a jehož jako by vše předurčovalo k nejúplnější pokoře, jaké kdy bylo viděti mezi lidmi.

Kněz nemůže se klamati o hodnotě, kráse a půvabu pokory, a kněz Maynard necouvl před žádnou podrobností tohoto vznešena na ruby vznešena lidského. Uvedl mnoho listů a veliký počet řečí svatého Vincence k družstvu Svatého Lazara nebo k jeho missionářům, v oné výmluvnosti beze vzoru, jejíž duchovní důvěrnosti, duchaplné familiárnosti divil se užaslý Bossuet a jaké ani sám svatý František Saleský neměl. Jazyk beze jména, jazyk dobrovolné pokory, který Vincenc, tento veliký umělec v ponižování, si osvojil a jehož veškerou rhetoriku nám udává v jediném uchvacujícím receptu: „Mezi dvěma výrazy, — pravil, — zatajte vždycky nejskvělejší, byste jím v hloubce svého srdce přinesli oběť Bohu, a neužívejte leč toho, který méně jsa krásný, nelíbí se tolik, ale vzdělává.“

Pokora jest, myslím, v skutku, rázem svatosti Vincence Paulánského ještě více než láska; nikdo, ani u svatých, neměl této žízňě ponížení; nikdo neřekl jako tento muž: „Dejte mi ještě tuto sklenici opovržení!“

Sv. Vincenc Paulánský jest světec, který líbal s nejrůznější uctivostí hadry bídy, jemu skvělé, a skláněl hluboko hlavu osvětlenou andělskými myšlenkami, předvídavostmi, geniem a nebeskými plány, k nohám chudých, kteří, uvěří se tomu? často ji tvrdě odstrčili, tuto hlavu, která nemyslila než na ně! Jen veliká svatá Terezie, žhoucí karmelitka, zakladatelka tolika klášterů, má tolik lásky jako Vincenc, ale nemá jeho pokory. Nemá té sladké zběsilosti pokory usebrané, jak měl Vincenc, která i v hodinu, kdy svatozáře zapalují své zlato kolem hlav našich světců, u něho jakoby je byla pohasla i do nebe!

Úskalím historie svatého Vincence Paulánského jestiť tato pokora, pro něž nevidělo by se, do jaké míry tato vodní krůpěj katolického diamantu jest krásna! Na štěstí, to již nebylo zájmem jeho historika. Řekl jsem to již, vliv svatého Vincence Paulánského stvořil nynější talent kněze Maynarda. Učinil ho silným, kde jiný než on nebyl by býval než něžný, doktrinářský, zvláště doktrinářský, kde bylo možno se obávati, že bude sentimentální nebo příliš lidsky pathetický, knězem posléze a nikoliv spisovatelem! Ale toho nebylo dosti: vliv svatého Vincence Paulánského pronikl až do detailů

knihy, kterou abbé Maynard posvětil jeho památce. Jest to kniha tím krásnější, že jest knihou nejméně možnou . . . Spisovatel méně upřímný, méně *ve vleku* nevýslovných věcí, jež vypravuje, byl by ji dle všeho lépe komponoval, obratněji sestrojil. Byl by býval překazil její architekturu.

Jest to vypravování svobodné a zvlněné, jež postupuje, rozpíná a stahuje se od XVII. století až na naše dny a od našich dnů k XVIII. století, opouštějíc život zakladatelův, by šlo po stopách velikých děl, která založil. Řeklo by se, že není rámce této historii, která s sebou strhuje. Jen událost za událostí, čin na čin, jak tomu u svatého Vincence Paulánského bylo vůbec, jen fakta, ale fakta pochopená, vyložená a popsána v duchu nejzdravější a nejučenější ortho-doxie! Kdybychom se odvážili mluvit o původnosti při knize, která jest mnohem více činem kněžským než jakýmkoliv jiným, řeklo by se, že mezi všemi knihami historickými a biografickými o XVII. století, jimiž jsme unavováni, tato změnila vše, co jest známo, osvětlujíc historii božským světlem, jež se line ze sv. Vincence Paulánského.

Historik otáčí celým tím stoletím v tomto posvátném světle, — v jakém si to novém

dni, kterým nikdy nebylo dokonale proniknuto. Anekdotaři historie — kteří by strpěli nějaký medailon, ba i velkou podobiznu svatého Vincence Paulánského, ale ne více než to, ti počestní lidé! — pokárali v proslulém kterémisi denníku abbého Maynarda, že mluvil v knize, zasvěcené *tichému Vincenci Paulánskému*, o Jansenovi a jeho bludech se zaslouženou přísností. Snad ještě jiní přijdou, kteří mu budou vyčítati, že uronil krůpěj svatého světla, jímž si tam posvítil na politiku Richelieuovu a Mazariнову. Rozprostřítí na zemi starou sutanu Vincence Paulánského, kterou nalézají dosti dojemnou, a říci abbému Maynardovi: „Hle, tvůj kruh Popiliův; postav se do něho, ale nevycházej přes okraje sutany!“ taková jest rada sofisty, skrytého pod pracičkou literátovou . . . Ale ať abbé Maynard trvá v pokoji a neslyší těchto *špičatostí*, jejichž hrot až příliš dobře vidíme přes jejich obezřelosti, by jej skryli. Nezabíjíť se duch knihy jako jeho kniha, silný duch knihy kněžské, štípnutím rhetorským.

O. Derain

KLÁŠTER SVATÉHO ANTONÍNA V DOLNÍ THEBAIDĚ

Z pouště Dolní Thebaidy vystoupíme na horu Kolzim, a tam navštívíme pověstnou jeskyni, kde sv. Antonín se svým věrným společníkem tak dlouho přebýval. U paty hory jest klášter jím založený, koptický relikviář s ostatky tohoto patriarchy pouští.

Jest trojí podání o ostatcích tohoto poustevníka. Prý šlechtic daufinský, jménem Jocelyn, přinesl tělo jeho z Cařihradu a uložil je v la Mote-Saint-Didier.

Jak se dostalo do Cařihradu?

Císař Konstancius r. 560 poslal prý biskupa Theofrasta do Egypta, by tam vyhledal tělo svatého Antonína, poněvadž měl dceru, zvanou Sofii, posedlou devíti ďábly, vzdorujícími všem eksorcismům; dohnání však, přece posléze aspoň prohlásili, že nevyjdou, dokud nebude do světnice nešťastné kněžny přinešeno tělo svatého Antonína. Poselství biskupa Theofrasta šťastně se vrátilo se svatým tělem, jež mu dva leopardi naznačili. Kněžna byla osvobozena, a císař Konstancius z vděčnosti uložil ostatky v chrámu sv. Sofie.

Když pak zmíněný Jocelyn vracel se z Palestiny, zastavil se v Cařihradě a tam si naklonil císaře Alexisa Komnéna, až si směl vyžádati dar, ježž uložil, jak řečeno, v la Motte-Saint-Didier. Později byly svaté kosti přenešeny dvěma rytíři daufinskými Gastonem a Gerinem do kláštera, který zbudovali na vlastní útraty. Krásný kostel mnichův antonínských u tohoto kláštera podnes jest divem Dauphiné. Teď klášter jest truchlivý a osamělý. Ale relikviář s celým tělem sv. Antonína dosavád tam ukazují.

Zprvu střežili zde svatého těla Benediktini z Mont-Majouru. Ti po založení řádu antoniánův odcházejíce z těchto míst, vzali prý tento poklad s sebou, a plující s ním na lodičce po Iseře, dostali se zprvu do Rhône, pak do Arlesu v Provinci, kdež tělo uložili. O tom psáno jest v archivech arlesských. — Byl-li sv. Antonín biskupem Theofrastem v poušti nalezen, bylo to možno jen zázrakem. Neboť blažený stařec umíraje poručil, by ho pohřbili v širé poušti bez znamení, aby nebylo po něm stopy. Učinil tak z pokory a v opak egyptskému pohřbívání v nádherných hrobech.

Putujme tedy již na tato starodávná místa vyhnanství i útulků duší vznešených. Dlužno překročiti Nil v Beni-Suef a přistati u druhého břehu v místě zvaném Baja. Tam počká poutník na karavanu s velbloudy a s meharisy, kteří se mají k velbloudu jako u nás kůň jízdny k tažnému; sedá se na ně obkročmo. Než vyjedeš, zjednej si osvědčení, že jsi za dobře s jed-

ním nebo dvěma šejky beduinů beni-uasselských, jimž svěřena jest ochrana kláštera; a kromě toho opatří si doporučovací list jeho svatosti Kyrilla, stého dvanáctého nástupce svatého Marka, patriarchy alexandrinského. Jinak marně bys tloukl na zavřenou bránu kláštera neb aspoň bys byl nemilým hostem.

Tři a půl dne budeš pak putovati na horu Kolzim. Ve dne slunce div lebky neroztaví, v noci pak chladno bude pod stanem. Ale osvěžíš pouští a pohledem na kvítí pouště. Ano, jsou v těchto vyprahlých samotách květiny a ostnatý keřík, jemuž Beduini říkají *romt*, osypán jest buď kvítky bílými, buď růžovými, z nichž se line líbezná vůně.

Gogordan, bývalý francouzský ministr v Kahýře, zůstavil roztomilou stránku o této pouštní květeně: „Chcete-li najít květiny, procházejte se pouští egyptskou po vzácných zimních deštích. Milovníci pouště je znají a milují je, ač neznají často jmen ani v drsném jazyku Beduinů ani v barbarské latině učenců. Tu s radostí slídí po obnově těchto hezounkých kvítků, jež obveselují samoty a jež někdy zhuštěny na některém příznivějším místě, pokrývají jalové písčiny žlutými nebo fialovými záhonky. Nemají květinky ty nádhery a bohatství půd vlhkých. Otvírají se při zemi, jsou skromny; ale tyto dcery rosy africké mají do sebe cosi z melancholického kouzla flóry vysokých hor. Jsme velmi povděčni těmto květinám, jako sněženkám, jako kontryhelu vysokých Alp, jako ane-

moně, růži sousedící s ledovci, že oživují pustotu zde, kde všechen život jako by přestal.“

V údolích vlhčích na této cestě jest více bylin a křovin. V nich peleší pouštní zajíci. I stopy gazel uvidíš, ale jen stopy. Neboť plachých těchto a krásných zvířat ve dne ani nezhlédneš a v noci tak jsou ostražita, že při sebe menším zašustění prchnou, neznámo kam. Zajíčky dostaneš, ale na gazelu opravdu dlužno vyvrátí. Zajíčci chutnají, ale sám-li ho ulovíš a připravíš. Neboť beduini, by uchovali déle jejich maso, vycpávají je jakousi travou, která nepříjemně maso navoní.

Svůdna jest květena pouště, poetická jsou jména oas, jimiž projíždíš, vděkuplny profily gebolu Hammouru, údivny západy slunce, zábavní zajíci, gazely. Ale to vše pro lidi duchovní, patriarchální, přírodní. Člověk světák raději se bude plaviti Rudým Mořem k místu Zafarana, kde se tyčí maják. Odtud pohodlně za den bude v klášteře. I to pohodlí jest zde, že ze Zafarany jsi za dvanáct hodin parníčkem v Suez, a v Suez, jsi jako doma. Úředníky kanálu jsou vesměs Francouzi, a dobří Francouzi.

Za Antonínem uchýlilo se na horu Kolzim čteně Koptův, žíznících po samotě a prchajících stíhání diokleciánského. Toto mnišstvo trvá dosavád. Jest jich dnes asi čtyřicet, jsou věrni řeholi svatého Antonína, nečiní však doživotních slibů. Z nich se dosa-

zují hodnostáři církve koptické a tvrdí se, že Menelik z nich vybíral si biskupy. Řehole jest velmi přísná. Jest trojí závazná účast na bohoslužbě za den: první o čtyřech hodinách ráno, druhá po východu slunce a třetí odpoledne. Masa se nepožívá leč na hod Boží velikonoční a vánoční. Povinný půst trvá dvě třetiny roku, a v postě tom jí se denně jen jednou, společně, a to ve tři hodiny odpoledne. Oděv jest černý. I na hlavě nosí jakýsi černý turban s červenou páskou. Mnichové obdaření jakýmsi koženým palliem, zvaným *askim* (rouchem andělským), jsou vázáni mlčením a za den tři sta padesaterým *metanoë* (padání na tvář), s tolikerym počtem žehnání se křížem. Jsou všichni velice vycvičení v theologii, ale z běhu světa neznají nic. Mluví-li o Antonínu, jako by ho byli ztratili včera. Nepřipouštějí legendy o přenešení těla jejich duchovního Otce. Možná dost, že zapomněli ho stříci, když se utápěli v hádkách o člověčenství Spasitelově, v nichž se i svému zakladateli zpronevěřili. Ukazují pod kostelem místo, kde prý jest jeho hrobka, ale nikdy se nepustili do vykopávek, a to z úcty k poslednímu přání svého svatého patrona.

Vyplývá, říkají, z jejich tradicí, ba i z jejich knih, že právě za svého života a nikoliv po své smrti sv. Antonín přišel do Francie, a povolán tam byl králem, jehož syn se narodil s vepří hlavou. Antonín se nelek dlouhé cesty. Došed cíle, vyhledal prý v královském paláci napřed sele, slepé od vylíhnutí. Tomu

vrátil zrak, začož mu stará svině byla velmi vděčna, a teprve potom dotkl se dauphina čečulkou prstu, čímž nabyl ihned lidské podoby. Odtud prý vyobrazován sv. Antonín s prasátkem.

Klášter jest skupina staveb, obklíčených vysokými zdmi. Hotová pevnost. Zahrada jest pravou stinnou oasou o šesti až sedmi hektarech, vysázená palmami, akáty, gumovníky, rohovníky, pomerančovníky, olivami a rozmanitou zeleninou; zahradu zavlažuje krásný pramen, již z dob sv. Antonína, který nikdy nevysychá. Voda není slaná, jak bývá v pouštích, jest dobrá, dosti studená.

Klášter na hoře Kolzim není tak bohat jako na druhé straně moře Rudého klášter Sinaiský. O bibliotéce vypravují, že bývala veliká, ale že Beduini v dobách nepřátelských ji vyloupili. Ale zdá se, že ji skrývají očím Evropanů, pasoucích po vzácných rukopisech. Ani Gogordan, ministr francouzský, ač přijat s velikou okázalostí, do knihovny nevníkl. Pozemků klášterních jest osm set *feddansů* (přes tři sta hektarů) na březích Nilu u města Bouš, z nichž klidí obilí, potřebné na výživu. Beduini jim je vozí třikrát až čtyřikrát do roka.

Cesta vzhůru do jeskyně, kdež jednou do roka se slouží mše, a to 17. ledna, ve výroční den sv. Antonína, jest velmi namáhava. Kdo není dobrý lezec, podáním pomocné ruky Beduinovy nepohrdne. Skoro jako byste vystupovali na pyramidu Gisehské.

Zvláštní to mniši, tito dědicové pouště Antonínovy! Mniši ze IV. století jsou jejich vrstevníky, přátely, s nimiž jako by byli žili v mládí. Jako by Pavel, Athanas, Antonín a ostatní obyvatelé pouště dosavad je navštěvovali, a p. Gogordan nesmírně jich potěšil, darovav jim kopii obrazu Velasquezova, na němž havran přináší chléb Pavlu a Antonínovi.

Ale přes tuto houževnatou věrnost starobylosti, z níž jaksi všechno lidské tlumí se koncepcemi, jichž člověk nemůže obsáhnouti, jež ho přerůstají a rdousí, jest nám zde, jak by nám jistě nebylo u jejich sladkých Otců poustevníků, kterých na jejich cestě k svatosti neodpuzovalo Člověčenství Syna Člověka. Tato přísnost bez lahody, bez něžnosti, nás drtí. Kristus bez člověčenství straší. Toto křesťanství bez vánoc, v němž jako by lidská hříšná stránka, lidská slabost nebyly připouštěny, lehá na nás jako prázdné prostory hrobek egyptských králů. Kroky zbožného poutníka, jež by po chodbách našich středověkých klášterů, hloubkami rozjímání ztišených, zvučely jasností světelnou, zde jako by byly podestlány navátými písky hodin, probdělých bez útěchy, nebo plísňemi dlouho nevětraného příbytku, jež se i duší přichytávají. Koptické mausoleum, v němž pohřben dríme Bůh, příliš však dlouho čekající, až bude moci i zde vstáti vzkříšen také jako — Člověk. Tyto tajemné a vznešené kláštery čekají svého pastýřského Gloria na výsostech.

TRISTAN CORBIERE

P O D O B R A Z C O R B I E R Ů V,

jím v barvách malovaný, datovaný roku 1868.

Mladý filosof a zkažený,
Který neznámý se v kraj svůj vrací;
Srdce zasazené v kameny:
Snad nechcete, bych žil svou prací?

Láska!... snil jsem o ní; srdce otevřené
Bije jako okennice stará,
Kterou ledový dech hárá,
Když se vítr podivínský žene.
Kdo by vrhl se tam?... já nikdy, býti JÍ!...
Mé srdce křídly netluc již a lehni si.

Trpěti jsem chtěl a ženou dokonati,
Shora dolů otevřítí se a žhavé dáti
Jí jak punč své srdce teplé v slunce žáru.

Pak jsem zpíval (falešně, jak zpívávám),
V kalné mlze šel jsem spát sám:
V smrti, ve dřímotě, v probuzení, věčnosti neb zmaru.

Kdyby rozuměly — byť i málo!
Kdyby děvče z útrpnosti jen se pousmálo,

Řekl bych jí: „Pojď, ó anděle, můj těšiteli!...
.....

...Do blázince zavedl bych si ji v ticho celly.

S života mne svedli!... Svedli se života,
Víte-li, co je to? Hlava má, mé tělo!
Všude znetvořený, tolik dobrý, blázen, slotá,
Nenávidím se však... Kdyby zblbnouti se chtělo!

Smrt... oh ano, vím: toť žena chladná dosti,
Láká, žijeme-li. Pak jen zuby cení.
Spáti s ní — tu třeba tvrdých kostí...
A pak smrti vlastně ani není.

Chtěl bych být jen bodem, rozdrčeným v lavině,
Mrtvým bodem, odmeteným ve prostoru tmě,
...Nejsem ani to, ba ne!

Chtěl bych tedy býti psíkem holky z ulice,
Jež by zdarma trochu lásky skytnouti mi chtěla;
Bohyní, jež třese hřívou v Africe,
Nebo bláznem, ale podařeným; bláznem, ale zcela.

P S U M É M U P O P O V I

Gentleman dog — from New-Land — zhynul kulí

Nelez po způsobu podomků,
Jako kurva neolizuj rtů!
— Mistře — filosofe kyniku;
Nebýt chován jako psi,
Pse! tak po mém žádáš si.

Sebou zůstati. A nemít rádi
Misky své, ni pána, který hladí;
Země nedotkniž se ruka měkká,
Pse! — toť dobré pro člověka.

...Láska — nemějž pro tě ceny:
Psy znásilňuj a — Střez si feny!

Kousej — Pse — tvá kůže bude zdráva.
Odnášej si žvanec — Hurrá, Sláva! —
Ale potom nebuď hrubý!
Máš-li platit — plat — A vyceň zuby
Na důtky — neb čest se neprodává.

— Čista krev tvá! — čista divá krása!
— Plouti, výti —
Pakli vztek tvůj vznítí...
— Nakaž rasa!

Ostrov Batz. — Říjen.

Z L Á K R A J I N A

Ze starých kostí písek — chroptí vlna
Jak hrany: Hukot hyne kvíle...
— Je močár bledý, měsíc ústa plna
Má červů, které hltá z dlouhé chvíle.

— Klid morový, jenž zimnicí
Se třese... Strašák proklatý mdle hyne.
— Smrdutý trávník, v kterém zajíci
Bubnují zbabělí do noci líné...

Pradlena bílá rozstírá
Zesnulých plátna ošklivá
Ve *slunci vlků*... — Ropuchy,

Zpěváčci s duší smutkem jatou
Ve strachu šťávu jedovatou
Na houby pouštějí, své stoličky.

Bažina Guérandská. — Duben.

R O P U C H A

Zpěv zní do noci slepé...
– Kov jasný luna tepe
V temně siné tvary, v hlínu.

Zpěv. Jak ostré echo zní,
Zde pochované pode zdí...
– Zas mlčí: Pojď, je tuto, v stínu...

– Ropucha! – Ó nač se báti
Mne, vojína přec bez hany?
Básník bez křídel a ostříhaný,
Slavík bahna... – Svatí! –

– Zpívá! – Hrůzo!! – Hrůzo – ha ha ha,
Zda oka nevidíš jak plamen...
Ne: leze studená pod kámen.

.....

Dobry večer – ropucha jsem já.

Večer, 20. července.

L I T A N I E

Ne... Mé srdce ví, že jsi tu, Malá,
Která spíš, bys nějak odehnala
Nudu noci mé, jíž konce není,
Jako mrtvá krysa na kameni...

Dřímej. — Litanie stoupá, padá,
Nekonečná serenáda,
Usedá si na Tvých rtech
Jako políbení dech:

— „Z nebes Lekníne! Ó Hvězdo bílá!
„Věži ze sloni! Ó Lodi zabloudilá!
„Vesper, amoris Aurora!“

Ach! odpovědi duchovní znám hravě —
Písně písni, kterou pějící k slávě
Ďáblu, — rozumějž Senora!

H O D I N Y

Kdo pobudu jen pohostí!
Zlý pohled ve zrak vraha!
Po zbrani každý sahá!
— Má duše není v stavu milosti! —

Sešilel jsem v Pampeluně,
Strach mám vysmáti se Luně,
— Lstivá v černém krepu září —
Hrůzo! vše čis vina zmaří?

Hrkot řehtačky zní zdola...
Chvíle zlá to, jež mne volá.
V hloubce noci padá cos jak hrany... hrany

Čtrnáct hodin dutě zní...
Hodina jest slza — Pláčeš, jdi,
Mé srdce!... Ještě zpívej, nech je nečítány.

EDGAR ALLAN POE

Když Paul Verlaine psal „*Prokleté básníky*“, věděl jistě dobře, proč mezi ně zařadil hraběte Villiersa de L'Isle-Adama. „I když Villiers,“ napsal, „má značnou slávu, přece ani z daleka nemá jí dosti na naši dobu, která by měla ležeti u jeho nohou.“ A přece čítá Villiersa, a právem, k *Poètes maudits*, neboť na jeho čele tkvělo Kainovo znamení silného vzácného umění, před nímž massy vždy bedlivě zamykávají dveře, umění hrůzy. Tak stihl Villiersa týž osud, který stihl jeho předchůdce, Hoffmanna a Poea; málo bylo těch, kteří ho milovali a znali; s vědomou, urážlivou uzavřeností přecházeli ho jeho vrstevníci.

Nevyčítám jim toho. Každý sytý měšťan má dobré právo jísti stravu, jaká mu jde k duhu — kterak možno požadovati, aby si své drahocenné nervy vzrušoval potravou, které načisto nesnese? On chce pokoj, a má pravdu.

Ovšem cit pro strašlivost a pro tak blízce mu příbuznou grotesknost jest skorem každému vrozen. Ale zrovna tak v krvi bývá cit, jenž vší silou se přičiňuje, aby vzdálil příšerné co nejvíce od sebe. Tot důvod, proč umělec, když na tyto struny udeří, stěží nachází ozvěny, proč ten, jehož umění docela ssaje sílu z této půdy, zůstane vždy osamělým: básníkem prokletým. Vergil vedl do Pekla Danta a nikoli počestného florenckého kupce.

Edgar Allan Poe byl proklatec, v životě i ve smrti. Jeho život je dosti prostý. Narodil se před sto lety v Bostonu. Sedmiletý hošík přišel se svými pě-

stouny do Anglie, několik let zůstal v pensionátě v Stoke-Newingtonu. R. 1822 vrátil se do Sp. Států, 1826 studoval v Richmondu, potom v Charlottesville; za tři léta potom byl důstojnickým kadetem ve Westpointu. R. 1834 řídil jakési literární novinky v Richmondu, 1836 se oženil se svou krásnou tetou Virginií Elemmovou, již miloval. Potom v New-Yorku, Filadelfii, Richmondu, Fordhamu; zmítavý život kočovný, plný bídy. Umřel r. 1849 v chudobinské nemocnici v Baltimore; den před tím sebrali ho na ulici, nadobro zpitého. Byl dipsomaniak a požíval opia; jest jisto, že leckteré jeho nejlepší práce vznikly v opojenosti. Ožralec — plili naň jeho zkvakerští krajané. Postavou byl vysoký, chůze lehké a držení těla vždy harmonického. Vždy vznešený, přes svou chudobu; mravů romanticky rytířských. Jeho hrdé rysy byly pravidelné, ba krásné; jasné oči barvy temně sivé se zvláštním fialovým leskem. Sebevědomé čelo bylo vysoké a ku podivu souměrné. Obličej vždy bledý zacloňován černými kučery. Jeho tichý hlas zněl jako hudba, měkce a lichotivě.

Byl svižný a silný, obratný ke každému tělesnému cvičení. Vytrvalým plavcem, který jednou přes sedm angl. mil ploval proti dravému proudu z Richmondu do Warwiku; mrštným skočcem, skvělým jezdcem na koni a výborným šermířem, jenž nejednou vzkypěv vyzval svého protivníka na souboj. Byl šlechticem od hlavy až po paty. Jeho formy společenské byly chladny, a přece podmanivě líbezny. Byl měkký a něžný a přece zároveň pevný a tvrdý. Byl učenec, obsáhl téměř veškeru vzdělanost. Bylo stejně velikým uměleckým požitkem viděti ho, jako naslouchati mu. On vždycky byl rozdávacím, a jeho kletbou bylo, že ze všech těch, jimž své bohaté dary rozdával, tak málo jich umělo je ceniti. Miloval několik hezkých

žen — — rozuměly mu? — nikoliv, ale tušily šlechtictví této duše; pudově, jako ženy vždycky. — Tři lidé jeho doby ho plně pochopili: Baudelaire a oba Browningové. Ale ti žili tam v staré Evropě, a nikdy jich nespatriil — —

Tak byl básník samotný, opuštěný ve svých příliš daleko zabloudilých snech.

A jsa krásný, miloval též krásu nade vše. Miloval ji až tak, že i pravda byla mu pravdou teprve skrze krásu, a bez ní nepřiznával jí práva na život: toť nejvyšší požadavek umění, jaký kdy byl vysloven. A poněvadž požadavek ten jen touhami možno ukojiti, jsou jemu sny jedinou skutečností, životu mimo sen upíral všelikou cenu reality. Tak napsal v předmluvě k „Heureka“:

„Těm, kteří mne milují a které já miluji; snům a těm, kteří snům věří jako jediné skutečnosti — věnuji tuto knihu pravdy, ne abych pravdy vyprávěl, ale pro krásu, jež v pravdě se tají a jež jediná činí pravdu pravdivou. Jim zasvěcuji tuto práci jakožto dílo umění, román, chcete-li; nebo též, nepraví-li se tím příliš, jakožto báseň. Co zde pravím, jest pravda, i nemůže to umřít: a byť se to někde ztratilo, vstane to znovu k životu věčnému.“

Mohutnou krásu tvořil ve svých snech, své to skutečnosti; tehdy bydlel v nádherné vile „Landrově“ nebo na překrásném statku v „Arnheimu“. Ale též v chudém skrovném životě, který na halíře počítá uměl kol sebe vytvořiti život, vzbuzující podiv u největších boháčů. Jeho chyškou ve Fordhamu, v níž po boku krásné, smrti zasvěcené milenky Virginie zakoušel Ráje trýzní, proudila rozkošná harmonie, jež uchvacovala každého návštěvníka: těmito místnostmi kráčely „Ligeia“, „Morella“, „Berenice“ a „Le-

nora". Krámů a haraburdí tam stálo kolem dokola — ale *jak* to stálo, bylo to krásné. Ta villa ford-hamská byla ubohý dřevěný domeček na vršku pahrbku, ale na zelené louce stály kvetoucí třešně, drobní ptáčci zpěváčci loudili brzy ráno básníka ven do blízkých smrkových lesů. Potom se procházel svými pestrými křovinami georginovými, dýchal sladkou vůni záhonů resedových a slunečnicových. Lehký ranní vzduch líbával jeho vlhké skráně, hladil unavené oči, jež po celou dlouhou noc byly bděly u lůžka pozvolna umírající choti. Kráčival k vysokému mostu nad řekou Harlemem nebo na skalnatou stráň a tam snil, zadíván ze stínu starých cedrů do širokého kraje.

Tam rostly jeho extase, v něž ho uváděla jeho láska k Virginii, ale tato božská extase byla méně mučiva, než jiná, které zakoušel z alkoholu, z opia.

Peklem se mělo státi jemu, co jiným bylo rájem. Horoucně milovaným peklem, peklem blaženým, jehož muka však neméně pálila, neboť Virginie, jejímž zmírajícím očím on za tak mnohé dlužil, byla určena smrti, dříve než básníku podala ruku. On dobře věděl, že tu zářící červeň na její líce nalhávaly soucotě, věděl, že z těch lesknoucích se očí šklebí se neuprosná nemoc. Když večer celoval milované rty, cítil: ještě jen tolik dní bude na živu —. A příštího rána zase: o den méně. Umírající líbala jeho rty, umírající to byla, jejíž krásná hlava odpočívala těsně vedle jeho. A když se probouzel chroptěním a chrastěním jejích namáhavě pracujících plic, zdálo se mu bílé plátno příkrovem, studená krůpěj na jejím čele smrtelným potem. Umírání po všecka léta, viditelné pozvolné umírání milenčino — bylo jediným š t ě s t í m tohoto nejneblažšího ze všech básníků. Oh ano, krásná choť skýtala mu sensací, ale byly to sensace úzkosti, ně-

mého, zatajovaného bolu, zoufalství v úsměvavé masce; ráj muk. Čti povídky, jež Virginie zpívala v jeho duši: pocítíš z nich příděch toho, v jakých bezejmenných mukách se zrodily.

Ještě dříve, než prchl poslední dech života, než tichá choť uložena byla do hrobky, Poe napsal svoje mistrovské dílo „*Havrana*“. A k této básni, jež ve světové literatuře nemá rovné, těžil extasi ze „svatého“ opojení srdce, krvácejícího pro umírající milenku, jakož i ze „sprostého, neřestného opojení“ ze sklenky.

Psychiatři zabývající se opileckým třeštěním, dokazují, co v *Havranu* s absolutní jistotou pochází z deliria. Ale na to druhé opojení, jehož se tu básníku dostalo od Virginie, „*Ztracené Lenory*“, méně se pamatuje. A s tím srovnajme tu živou, ku podivu bystrou essay, již Poe napsal o vzniku této básně. Každou strofu, každý řádek, každý jednotlivý souzvuk slovní vysvětluje v prosté zarážející logice, jest to, jako by stanoviti chtěl binomickou poučku. O hlavní věci, o extasi a o jejím vzniku ze svatého i z onoho — ach, tak nesvatého opojení nezmiňuje se ani slovíčkem. Psal essay tu pro čtenáře novoanglického časopisu, kterak by ti byli porozuměli básníku, mluvícímu o extasi!? To, co jest řemeslného, čiře technického, to, čím vytváří se dílo umělecké na mohoucnosti se zakládající, to nebylo žádným básníkem tak bystře a přesvědčivě vysloveno. Essay tato jest učebnicí básnického umění na mistrném vzoru. Ovšem — kmotr krejčí a rukavičkář nikdy nebudou moci použití tohoto vůdčího vlákna, ale pro umělce jest nejvzácnějším naučením. Odtud uvidí, že „božské opojení“ sam o nevytvoří dokonalého uměleckého díla, že obyčejné práce, zhrdané techniky, přemítání a pilování, vážení a odstíňování jest zrovna tak nezbytně potřebí.

Edgar Allan Poe byl prvním básníkem, který promluvil s takovou přímostí o práci, o holé řemeslnosti. V tom, a zajisté jedině v tom byl Američanem, v tom stál, a tím chce se více říci, — první na prahu moderního myšlení. Stkvělý to důkaz veliké ceny tohoto umělce, jenž mluví jen o technice, ani slovem se nezmiňuje o intuici, kterou dilettant vždy mívá na jazyku. Možná že kdyby ve svém časopise byl psal pro jiné čtenáře, možná že by byl popošel ještě o krok a nebyl by ani o technice opojení vyprávěl.

Před ním nikdo jiný nerozčláňoval tak svého uměleckého díla, nikdo ho tak nerozebral do poslední nitky. Božské opojení, jež diktovalo Bibli, straší podnes massy, a páni umělci „z boží milosti“ chránili se vysvětlovati inspiraci. Když svaté dchnutí je ovanovalo — malovali, básnili, komponovali, plodili více nebo méně neposkvrněná dětátka ducha na svět. To bylo tak samozřejmo, že jistě i leckterý veliký umělec věřil v jejich tajemné posvěcení. „Bohem opojen“ sloul pěvec thracký, byť i byl tak strážliv jako Sokrates. Této myšlence, shodující se v dionysijské praformě téměř s naším moderním míněním o opojení a extasi, dostalo se v pozdějším apollinském pojmání božského pomazání, které křesťanství, nestarající se o nástroje dílny, ale až o dílo samo, s velikým nadšením schválilo, jako tolik věcí, jež měly moc zmásti běžné myšlení. V tom leží původ všech krásných vět o místě na Olympu, o polibku Musy, o božském opojení, o božím omilostnění umělců — při kterých, bohužel a bohudíky, teď už ani nejmenšího si nemyslíme.

Bylo potřebí odvahy na to, aby se tato zářící mlha rozrazila. Málo, pramálo básní světové literatury snese takového neuprosného rozebrání. Ale Poe, vytvořiv ve svém „*Havranu*“ dílo umělecké, tak ryzí, tak úplné, mohl se toho kroku odvážiti. Vnější, vnější,

směšnost a absurdnost, které vše, co vznešeného, strhují jindy v prach, proti této dokonalosti nemohly ničeho.

Poe nepotřebovalť toho prastarého pláštíku romantiky. Viděl, že jest rozedrán a roztrhán, i pohodil jím směle. V několika slovech, jimiž v „Heureka“ definoval pojem intuice jakožto „poznání pravdy, založené na indukcích a dedukcích, jež jsou tak mátožny, že se vymykají našemu vědomí, nedají se rozumem postihnouti a jichž vyjadřovací schopnost řeči se posmívá“ — leží jasnější poznání podstaty uměleckého tvoření, než měl kdo z jeho vrstevníků. Básník filosof tedy, postupuje „intuicí“ vůči filosofii — zejména vůči Aristotelovi a Baconovi, kterými se vysvětluje — místa, kterého jí filosofie upírá, určuje zároveň její hodnotu, a to v těsně vymezeném, netheologickém, venkonce moderním smyslu. Toto jest na tomto prvním člověku moderním veliké, že on, romantik, snivec, byl přece ctitelem rozumu, jenž nikdy neztratil pod nohama půdy zemské.

Nyní odpočívá v zemi — kdesi. Den po jeho smrti pochovali ho na westminsterském hřbitově v Baltimore. Jako pobudu sebrali umírajícího básníka s ulice, jako psa ho na druhý den zahrabali. Hrob prý leží blízko hrobu jeho děda, generála Davida Poe, jenž si byl dobyl jména v osvobozovacím boji Unie. Tam asi prý leží, neví se to zcela určitě. Ani kříže ani kamene tam nestojí, nikdo se o to nestará; jeho krajané mají jiné péče, málo přičítají ceny kostem svých zemřelých básníků. Ještě před týdnem zabývali se tímto bídně dokonavším — aby jeho památku pošpinili, poslintali. Tehdy vymyšleny byly všecky lhářské zkazky, které ještě do dneška o něm kolují; celou potopou jedovatého inkoustu postříkali zesnulého lva. Všecky plýtkosti se naň vrhly, všichni

závistí kypící škrabálci, které za živa byl tak nelítostně trhal. Sborem jali se volati za popským panem Griswoldem: „Byl pijan.“ — Potom tam na něho zapomněli, a bylo tak dobře; nebyliť jeho krajané ještě dlouho dosti zralí, aby poznali genia svého velikého básníka.

Jsou zralí dnes?

Ale kdysi jistě budou s velikou námahou shledávati ty zpráchnivělé kosti a poznávati vzácnost jeho ostatkův duchovních.

Do té doby ovšem ještě mnoho vody uplyne starým korytem hudsonským. Proklet byl tento básník v životě i ve smrti, protože se opovážil dotknouti věcí, kterých nechceme dáti odkrýti. Víme, že tu jsou, ale snažíme se na ně zapomenouti a neodpouštíme tomu, kdo nám řekne, že v našem dobrém spořádaném domě někde straší. Ať ta komora zůstane zavřena a zuzamykána; nikdo se neopovažuj otočiti klíčem! Nevěříme ve strašidla — — protože máme strach!

HANN S HEINZ EWERS

NAD ROVEM CHARLES BORDESA

Hudba a Přátelství, ty harmonické sestry, ztrácejí právě jednoho ze svých nejvášnivějších milencův: opustil nás Charles Bordes.

Zemřel z nenadání ve ville jistého přítele, patře na ono Středozevní moře, jež miloval a k němuž jezdil po několik let, utíkaje krutosti podnebí severních a hledaje světla a lahody sluneční.

Poslední psaní, dostal jsem je osm dní před jeho smrtí, bylo samý plán. Lully, Palestrina, Bach, Rameau, chtěl tuto zimu prováděti díla všech těchto mistrův. Strojil představení v Paříži, v Marseille, v Montpellier, pracoval o svém odborném divadle, sestavoval program na dvacet koncertův; to by bývalo zabíralo zimu, potom dodával: „s jara pojedu do Baskicka, do domku, který jsem si právě najal; tam budeme hráti pastorály. Přijedete ke mně: *po-
bavíme se!*“

V tomto psaní bylo cosi horečného, překotného, co mne znepokojilo. Odpověděl jsem mu, prose ho snažně, by si poněkud odpočinul. Ale on nemyslí, než jak by se bavil, a jemu zábavou bylo zpívati a hráti. Bavě se, jak vždycky říkával, vykonal nejúžasnější díla této doby.

V těchto posledních letech, byv raněn po jednom boku mrtvicí, pozbyl vlády v levé ruce a kulhal na

nohu. Oči měl jako jitřní záře, oči jasné, průhledné jako skalní pramen. Čela byl vysokého, přímého, zakulaceného. Byl pln vznešených neobratností a divoucích projektů. V službu těmto světlům dával pokojnou vůli, jíž nic nemohlo ohnouti. Chodil po ulici ztracen, dalek, kapsy jeho pláště bývaly vždycky znetvořeny a nadmuty troubelemi hudebnin. Nikdy jsem neobcoval s mužem tak k sobě vábícím: nebylo možno ho nemilovati.

Genius Hudby vládl jím neobmezeně. Nikdy nemyslíl než na ni, ne na svoji — na hudbu jiných. Mám za to, že není člověka mezi našimi vrstevníky, který by se byl pokořoval s tak milou bezstarostností. Byl pokorný jako jiní bývají krásni.

Měl lásku ke klassickému, k úměrnosti, stylu, jasnosti, ustavičnou potřebu světla a správnosti: jest to nejpodivnější intuitiv, jakého jsem poznal.

Žil ve svých přátelích jako v sobě; když byl mezi nimi, myslíval zcela nahlas.

Nikdo nepoznal lépe než on zloby, rozporův života: tvářil se, jako by jí nechápal, a kráčel přes ni s houževnatostí nevidomou, zdrženlivou, zdvořilou...

Život Bordesův byl z nejušlechtilejších a nejkvětnatějších této doby. Jest v něm cosi legendárního — jest to nepřetržité tryskání poesie.

Lze jej srovnávati s životem některého z těch dávných mnichův, jež spatřujeme vypodobněny na malovaných kostelních oknech, těch mnichův, budo-

vatelův katedral, kteří asi bývali usmívaví, nesmělí, jakoby ztracení, zbožně umínění, rádi se dívali na průvody, jdoucí mimo v pokoji krásné neděle, rádi zpívali při nešporách, mluvili k ptáčkům a k Panně Marii, a jichž jmen už neznáme...

Tato podivuhodná bytost jest mrtva. Už jí nebudeme vídati. Ani na to nesmím pomyslití...

Když jsem ho viděl naposled, jest tomu měsíc, byli jsme se spolu podívat na rybníky. Chtěl mne seznámiti s údivnou kathedrálou magullonneskou, kathedrálou rybníkův a hrobův. Byl pochmurný den říjnový, rackové létali po nebi, rákosí té samoty šumělo větrem. Ubozí rybáři tahali sítě přes bažinu. Opíral se o moje rámě: procházeli jsme se touto vznešenou pouští rozprávějíce.

Žil v Montpellier v chalupě, tonoucí v kvítí, se svými holuby, svými kočkami, svým pianem a svými přáteli.

(Mám rád Montpellier pro jeho ušlechtilý Neyron, jeho museum, jeho blankytné nebe, a přece už vícekrát do tohoto města nepojedu...)

Miloval nade vše Hudbu a Přátelství: nenahradíme Charlesa Bordesa.

VICTOR GASTILLEUR

„POBOŽNOST KRÍŽOVÉ CESTY V ČAS VÁLKY“

Papež Pius X., nepochopený ve svých pro-rockých slovech jako ve svých zmařených úmyslech, pravil ve své první encyklice o nynějším člověku, že se postavil na místo Boha.¹ Leon Bloy ve svých knihách ukazuje, že buržoa, usedlý občan tohoto světa, jest bůh. V tomto srovnávání člověka s Bohem byla však pořád jistá neshoda. Bůh vždy na sebe ukazuje, jak trpí, jak jest trápen po tolik set let, v jaké jest bídě a potupě; a buržoovi toto byly dosavad dojmy neznámé. Než hle, najednou i v tomto buržoa nyní vyrovnává se Bohu; ano, posléze i Buržoa — trpí. I vypasené samice buržoův trpí, i ony roní slzy hoře, a srdce jejich proniká meč. A P. Silvestr Hrnčíř v Praze s úchvatem objevuje tuto shodu a slavnostně jim přiznává tuto zbožšťující hodnotu; káže a píše: „Oh, ženy, i vy jste dolorosy. Každá z vás jest Dolorosa.“ Nevěříte-li, že by z úst kněze vyjítí mohlo takové slovo, přečtěte si to v jeho knížce, vydané r. 1914 u Prombergra pod titulem „*Hlavní role největšího dramatu.*“ Ostatně chodíte-li na kázání, snad jste to i někde slyšeli reprodukováno, neboť knížka ta míněna za příručku kněžím na postní kázání.

A křesťanští páni bohové buržoové a bolestné matky závodí teď s Bohem i v této věci, ba ukazují mu na sobě utrpení, jakých ani on nezakusil.

1 Podivná shoda, že zcela totéž slovo nacházíme, a již o mnoho let dříve, u — Barbeye d'Aurevillyho: „*se mettre à la place de Dieu*“! („*Sensations d'histoire*“, p. 109.)

V tisících výtiscích se prodává a rozdává po Moravě „*Pobožnost křížové cesty v době války*“, od autora nejmenovaného, ale se schválením ordinariátu olomouckého, s podpisem gener. vikáře Wisnara, a leckde prý se ji kněží opravdu modlí v kostele. — Při každém zastavení rozjímá se srovnání: s jedné strany Kristus, s druhé „tisíce našich milých, kteří povoláni byli z domova do války, na bojiště“, a ostatní, kteří zase doma strádají tesknou. Utrpení rozjímajících a těch jejich milých ovšem vystupuje tu nad utrpení Kristovo, neboť muka Kristova už nejsou zvláštní novotou. Tak při 4. zastavení, kde Maria potkává Ježíše, vyčítají naše dolorosy v této „Pobožnosti“: „Popatř, ó Matko Boží i naše, na naše muže, mladíky (!) a syny, tvé dítky, kteří jsou vydáni mnohým útrapám a i smrti. My ani nemůžeme s nimi jim pomáhati . . .“, a při pátém, kdež Šimon pomáhá Pánu nésti kříž, naše pobožnice zcela prostě převracejí úlohy a vybízejí Krista, aby on byl Šimonem: „Ty budiž jim milosrdným Šimonem a ulehči útrapy jejich.“ A při desátém toto se modlí tvůrce těchto modliteb s příchvalou arcibiskupa olomouckého ústy těchto nestoudných oblud, do slova: „Z lásky k tobě zříkáme (!) se všeliké nádhery a neslušnosti v oděvu. A poněvadž jsi za nás okoušel hořkosti žluči, odříkáme se vší vybíravosti a nestrídmosti v jídle a pití. Přijmiž Pane, od nás tento dar (!) za naše vojíny, jimž se v krutosti boje snad ani nejpotřebnějšího nedostává.“ A při třináctém: „Matko bolestná, my svých drahých vojínů, kteří snad jsou ranění nebo mrtvi, nemůžeme spatřiti a jejich zraněné tělo zlíbat i a ošetřovati ani ku pohřbu připraviti . . . Stůj jim po boku všude a zvláště

těm, kdož se smrti zápasí, vezmi je na svůj klín . . .“
A k poslednímu: „Leckterý z našich drahých padne na bojišti a bude pohřben v krajině cizí. My jich nemůžeme ku hrobu provázeti, proto ty, Máti přemilá, doprovod je do chladného (staré nezbytné epitheton ze školních úloh!) hrobu . . .“

Co řekne na to Bůh? Kdysi skrze proroka Amosa promluvil k obžerným ženám israelským :

„Slyšte slovo toto, krávy tučné, které jste na hoře samařské: kteréž nátisk činíte potřebným a potíráte chudé, kteréž říkáte pánům svým: Přineste a budeme pít . . .“

„Přisáhl Pán Bůh skrze svatost svou: že hle, přijdou na vás dnové a vyzdvihnou vás na bidlech a ostatky vaše v hrncích vřelých. A skrze díry vyjdete jedna proti druhé a vyvrženy budete do Armon, pravi Hospodin.“

„ . . . Dal jsem vám laskominy zubů po všech městech vašich a nedostatek chleba po všech místech vašich: a nenavrátili jste se ke mně, di Hospodin.“

„Poslal jsem na vás smrt na cestě egyptské, zbil jsem mečem mládence vaše až do zajetí koni vašich, a učinil jsem, že vystupovala shnilina ležení vašich v chřipě vaše, a nenavrátili jste se ke mně, di Hospodin.“

Toto odpověděl Bůh, který dle téhož proroka „*usmívaje se zkázu přivádí na silného a pohubení na mocného*“, ženám, které měly tolik vědomí a hrdosti, že zůstávaly, čím podle své přirozenosti byly. Ale lze si pomyslet, že by se Bůh pouhým slovem odvážil dotknouti těch bezúhonných svatozářnic, jež unyle pohrouženy v rozjí-

mání svých bolů, důvěrně a bez ostychu se staví se svými hnojnými dušemi po bok jeho Nejsvětější Matky? Nedohání Ho to s celým nebeským dvorem k užaslému ústupu?

Před lety, kdy ještě tu a tam mezi lidem obíhaly písničky a modlitby na dvojlístcích dřevorytinami ozdobených, tištěné u Jana Augusty v Litomyšli neb u Škarnycla ve Skalici neb u Rippla v Jihlavě, s pohrdáním byly od kněží vymyčovány a pohoršení bývalo, když se někde na pouti znovu ukázaly. Ale byl by nebožtík Škarnycl nebo Augusta neb Rippl věru se podivil, kdybyste mu byli přinášeli takovouto „Pobožnost křížové cesty z r. 1914“, aby ji vytiskl. A sotva by byl věděl co jiného než odplivnouti odporem a hanbou nad tímto dryáčnictvem.

My však už jsme všemi ohavnostmi zemdlení a tak jsme si zvykli na všechny možné neřády, že nás to již nedojímá k valnému rozhořčení. Tuto dnešní trofej vystavujeme spíše s opačnými pocity: s blahým tušením radostné žádoucí úlevy. Neboť Obluda, která toto snižování svatého Jména Božího už tak dlouhá léta plodila, jest — to právě tato ukázka věští! — ve svém posledním stadiu, již již dodělávajíc, pravšedním skolem, svou vlastní starobou.

ALHOTE

DECENNIUM P. JAKUBA DEMLA

Zdá se tak malicherno, nyní, v těchto dnech o takových věcech psáti. Ale jakáž pomoc? Každou chvíli někdo se nás ptá na P. Jakuba Demla, chtěje na nás vysvětlení. A není to lichá zvědavost, neboť kdo znal jeho snahu a práci v dřívějších letech, nemůže si s tím srovnati jeho směr od jisté doby, a chápe se, že přece od věcí, jichž se tehdy zastával, není už možno přejíti k něčemu jinému, nabýti „jiných názorů“ a že vše, co se odtrhuje od této Jednoty, jest zradou a tíhne jen k čertu. A pozorujeme, že svým mlčením jen zvětšujeme zmatek. Novější totiž přátelé, čtouce ve starších svazcích Studia rozhodná a znamenitá svědectví P. Jakuba Demla, jež vydal Pravdě, shánějí se — poněvadž jsme se nijak proti němu v tisku neohradili — i po jeho nynějších knihách, a když se jimi napálí, obracejí se na nás o vysvětlení, jako bychom my za to mohli. Budeme tedy pořád sami napomáhati, aby se jeho chatrné knihy kupovaly a aby se tříštila pozornost, které na jiné věci jest třeba než na osobní sentimentality literárního marnivce?

Nejsou to tedy věci pouhé osobní cti — na té by pramálo záleželo —, a náhlosti nelze nám vyčítati, když přes čtyři léta trpělivě jsme vyčkávali, že přece zmoudří, a drželi jsme jako berani pod okapem jeho špinavých pomluv, jež veřejně a ještě více v soukromí o nás a o věcech, za které všecko obětujeme, roztrušoval. Aby se však ukázalo, jak se dostal do svého nynějšího stavu,

bude třeba načrtnouti celý jeho literární postup, sice by ta jeho proměna pořád zůstávala záhadou. Možná, že se tím i jeho ctitelům nynějším zavděčíme, neboť odhalena bude nejedna neznámá dosud stránka jeho básnického ducha. Ti pak, kteří už jej přijali oficiálně do literatury, naleznou zde dobrý příspěvek k jeho biografii a ocenění, a důležité, nevydané dokumenty. A také svůj mravní a výchovný význam budou mít tyto stránky, jakožto příběh na poučenou, kam se dospěje, když se člověk spustí principů, když zla nepřemáhá už v začátcích, podle starého latinského *Principiis obsta*.

Kněžské studie P. Jakuba Demla byly takové jako ostatních kněží, jenže literárnější. A jisté nezdravoty výchovy seminární tak se do něho vsákly, že z nich už nikdy nevyšel. Sám později v jasných chvílkách říkával o svých jistých maníích nebo ledabylostech, tomu že ho naučili v semináři. Tehdy bujel „Nový Život“. P. Deml kolportoval jej ve 40 ex. pro své koalumny a přátelil se s Dostálem Lutinovem. Už tehdy psal básně, — do plátku A. Tichého-Lidee, „Dvacátého Věku“ a pak články do „Nového Života“. Nade všecko ovšem ctil Otokara Březinu, s nímž se znal ještě než šel do semináře, ba nejspíše na jeho schválení dal se na kněžství: v tom zaměstnání že bude mít nejvíce volnosti, aby se věnoval věcem svým. A „jeho“ věcmi byly: poesie Březinova, Bílek, Dostálova moderna a vlastní práce literární. Jeho představení pozorovali tyto pravé jeho vášně, proto jej dali za kaplana k faráři, který jej měl z toho vyváděti a rozptylovati a přiučiti ho poněkud kněžství. Ale léky byly příliš radikální — kněžské kasino s taroky, koncerty, kuplety,

vybíráním na matice, novinami a bezmeznými žvásty a ožralstvy — a kdož ví, kam by byly P. Demla přivedly, kdyby docela jinak nebyl z obojího býval vytržen. Seznámil se s p. Josefem Florianem, jenž už za jeho let seminárních stál sám mimo všecky a vydával první sešity Leona Bloy a svoje exegese. Seznámil ho s ním jeho koalumnus a přítel, P. Josef Polák, kněz, který ze všech kněží první uviděl, kdo jest Leon Bloy a první přišel, sám od sebe, za p. Josefem Florianem, tehdy ještě na Hladov, a hned vzal jeho věc za svoji; který též putoval s Josefem Florianem na La Salettu, a jako prvotina z kněží česko-moravských, kteří své srdce otevřeli nářkům a slzám Panny Marie, utržen byl pak brzy tento čistý a jasný květ, jistě na pokyn nebeské Královny, pro věčnost. Ten tedy přivedl také jednou p. Josefa Floriana, jenž ho navštívil v Lulči, za P. Demlem do nedalekého Kučerova. O čem se tam mluvilo, nač si P. Deml stěžoval, o tom máme po ruce psaní p. Florianovo P. Demlovi z té doby.

„V den Obrácení sv. Pavla 1904.

„Důstojný Pane!

„Vaše dopisy přijímám vždy se svátečními pocity. Kterak tedy chcete, abych vám psal stylem t. zv. „kamarádké upřímnosti“ a bych se přičiňoval o to, do čeho země sama stahuje a proti čemu se máme zuby nehty brániti? Kamarádství není láskou. A láska bez úcty není láskou. Proto mne bolelo, že jsem tam u Vás ve vaší světničce příliš mnoho mluvil, jak se na hosta neslušelo. Mne však omluvte a spíše se vyvaďte

s důst. p. Polákem z Lulče, jenž mne před tím opil vínem. Neospravedlňuji se z toho, *co* jsem mluvil, ale viním se z toho, *jak*. Neboť z plnosti srdce ústa mluví, a ani opilý nevypustí z úlu srdce zmije, když tam ve stavu střízlivém nasadil včely.

„Kdybych povolil kamarádkému lísání a „osutinovému tření“, nedovedl bych Vám říci, co tuto Vám pravím v lásce a přece proti Vám:

„Kněz náchylný k životu samotářskému a kontemplativnímu, nemilující piva, karet a společenského žvastání v začazených místnostech nynějších prazatracených hospod, jež jsou skvrnou na slovanském pohostinství, a při tom přece všeho toho se účastňující, jest mi ne-po-cho-pitel-ný! Nevím, proč bojovník před bitvou si lehá někam na smetiště nebo štěrkoviště, proč si tam podřeže žíly, by pomalu z ran řinula se krev? Chce se snad podobati bojovníkům, kteří podobně krvácejí na bojišti? Či k vůli sanitě, by se nad ním smilovala, až půjde kolem něho s raněnými, a vzala ho na svá nosítka? A nejhorší při tom, že neučinil tak ani ze zbabělosti, ani jako zrádce, ani z neposlušnosti. Neboť voják ten si podřezal žíly o své újmě, by o tom vůdce nevěděl. Místo, aby čekal, až přijme přirozené rány od nepřátel — a kdož ví, zda nemá vyjít z boje bez ran? — *proti přírodě obcuje s Bolestí*. O takovém obcování se nevyslovuje sv. Pavel, ale zdaž to není analogické s tělesným obcováním proti přírodě? Ta vaše hospoda a karty jsou zakořeněny ve falešné snášenlivosti. V tom bych ani biskupu nepovolil a p. faráři bych řekl: „Důstojný pane, lituji, že nemohu sdíleti vašich zábav, hospoda jest mi hrozně protivna a karty

mi smrdí. Již maminka se přičiňovala, by mi oboje zošklivila.“ Či hrajete ve prospěch Matice nebo chudiny? Právě včera byl bál dobrovolných hasičů. Ta „Prasata modlitby“ vytiskla si na pozvánky: „Čistý výnos se věnuje k okrase chrámu Páně.“ Ta vaše hospoda a ten žvast v ohlupující společnosti není nutností, není požadavkem Tajemství. Vždyť vlastně o nic nejde v tomto Čase a na této Zemi, než aby neřád byl zničen a vše se rozdělilo ve tmu a světlo. Jsme zde jedině, abychom vybojovali „Království Boží“, Království *na* této zemi, nikoliv však z této země. Bojujeme pro Vítězství a ne pro Bolest. Bolest není účelem; a proto nikdy nevolím, co jest bolestnější. Ale víme, že čím více blížíme se cestě, na níž nás Vůle Nejvyšší míti chce, tím schopnějšími jsme utrpení a proto právě tehdy bývá nám křížem Páně přitíženo měrou hojnější.

„Ta vaše společnost farářův, učitelů, správců, Němců, Čechů, paniček a slečinek atd. jest to, co evangelium a Církev jmenuje *světem*, který na roveň klade se tělu a ďáblu, šeredný svět, jež *povinni jsme* přemoci, nechceme-li, aby přemohl nás.

„Nevěřím, že ta společnost, v níž jste přednášel Březinovy básně, byla unešena hudbou jich veršů. Opravdu nič více nevzkázali p. Březinovi, jen pozdravovat? Ó důstojný pane, přchejte společnosti této jalové inteligence, na níž „koflíky“ již nestačí. Z nejhlubších sklepení *sudy* hněvu musejí v nebi vyválet, by vylity byly na Sodomu nynějších Buržoův...“

Po čase P. Deml přece se vyprostil z tohoto nemožného života a dostal se do Babic. Tam jal se vydávati dílo Františka Bílka, vydav už

před tím u Dostála-Lutinova „Slovo k Otčenáši Fr. Bílka“. Panu Florianovi líbily se sice některé věci Bílkovy, ale nemohl se smířiti s kul-tem, jaký Bílkovi prokazoval P. Deml, jemuž nic nebylo nad Březinu a Bílka, v jichž záři ztrácely se mu i věci Církvě. Josef Florian rád by byl užil jeho expansivních schopností na věci jiné, jež by více slušely jeho kněžství. O tom často s ním mluvil, ještě i potom, když P. Jakub vzal na sebe administraci Studia. Také v jednom listě p. Florianově (jenž pak od p. Demla dostal se nám do rukou) jest o tom slovo:

„Rád bych Vás — po třetí už — na toto upozornil:

„Kdyby ve vašem srdci — a kněžském srdci nad to — zapustilo své kořeny tak hluboko a pevně jako Bílek Jméno Nejsvětější, kdyby s jazyka a se rtů vašich tak hojně a s touž pobožností splývalo Jméno Nejsvětější, kdybyste své spolubližní chudé i bohaté tak krutě, žárlivě a houževnatě jako jménem Bílkovým pronásledoval Jménem Nejsvětějším, čeho pak Vám ještě třeba k svatosti?

„Pro Vás byl by jistě sv. Ambrož napsal: „*Non in BÍLEK complacuit Deo salvum facere populum suum*“, zaměniv své „Dialectica“ za „Bílek“.

Ponenáhlu P. Jakub se odtrhoval od nemírného kultu Bílkova, neboť p. Florian uměl jeho ducha, majícího smysl pro opravdovou krásu, vnaditi věcmi, jimž odolati nemohl. Zavedl je ke Světcům, Otcům a Mystikům, jichž spisy míval P. Deml dosavad jen v ústech, jako Dostál, a naučil ho díla jejich překládati a žíti jimi. Po-

stavil mu na oči jeho kněžství, odlišné od kněžství, jaké sobě přisuzoval Bílek, ukázal mu v pravém světle Dostálův modernismus a snahy politického a kramářského kněžstva. Nebude zde od místa připomenouti, že p. Josef Florian postřehl mnohem dříve, co v modernismu vězí, nežli to bylo Papežem Piem X. definováno, a Dostálovy snahy i snahy ostatních kněží zdejších, kteří nebyli literáty, ale zase jinak se vybarvovali do modernismu, nazýval „zpanchartělým kacířstvem“ a „nedonošenou sektou“ už tehdy, kdy ani tušení nebylo, že Církev modernismus opravdu vezme za něco vážného a s takovou útočností se naň vrhne. A stejně i v jiných věcech Papež vždy v zápětí neb už předem schvaloval, oč bylo Leonu Bloy a Josefu Florianovi zápasiti. Vrátil se z La Saletty, p. Florian jal se často a denně přijímati Svátost Oltářní. Jaké to bylo pozdvižení mezi kněžími, jaký odpor a jaké překážky u příslušných farářů! A hle, ukázalo se — a bylo třeba, aby on laik to objevil vůči kněžím i biskupům, kteří to zaspali a kteří pak přes vše setrvali v zarputilém odporu — že právě Svatý Otec vydal dekret o denním Přijímání. S politikou zrovna tak, se záložnami a živnostenskými pracemi kněží zrovna tak. — P. Demlovi se tedy rozjasňovalo, ssál do sebe pravého ducha svého kněžského posvěcení, rozšířil své srdce žádostmi Církev, vzal na sebe její bolesti a utrpení Boží. Tehdy mohutněl, tehdy bojoval dobré boje a tehdy jest také doba jeho největší slávy. Netřeba hledati jeho ceny v tom, co psal, a když už by byla řeč o jeho práci písemné, tedy jistě nejlepším, co napsal, jsou jeho listy z této doby, z nichž byly některé uveřejněny ve sbornících Studia. (Jeho básně jsou opravdu bás-

němi, když je psal jako ve snách, když si tímto rozpomínáním oddychoval, zkrátka, když *nedělal literatury*, a také ty, v nichž jest kouzlo, jsou právě z těchto dob.) Tyto listy nejsou pouhou literární formou, jest to sám život jeho. Ač podnět k nim dával namnoze p. Florian a některé jsou jen rozvedením jeho nápovědí, projevuje se v nich čisté prisma individuality P. Jakuba Demla. Někteří viděli v nich marnivost nebo mstivost, ale toho v nich není; vyšly z citů vyšších a podloženy jsou opravdovým utrpením a žízni po Spravedlnosti.

P. Jakub Deml viděl svoje pevné postavení, viděl slávu toho, čeho hájil, viděl slabost a ubohost svých nepřátel, byť o sebe větší moc se opírali, byl si jist svým vítězstvím, byť stál sám proti tolika, a to vše ho naplňovalo radostí a odhodlaností. Byl tedy na dobré cestě.

Ale kdo se vydává na Cestu, tomu jest potřeba napřed se dobře připravit, neboť cestou přichází se do nesnází a pokušení. Na to ukazuje i podobenství evangelické o králi chystajícím se do boje a o člověku stavějícím věži. Jest třeba dobře zkoušeti své úmysly, jsou-li dokonale přímý. Jak se zkoušel, jak se připravoval P. Jakub? Odpověď na tuto důležitou otázku mnoho vysvětlí. Řekněme ji zkrátka: P. Jakub nijak se nezkoušel, nijak se nepřipravoval. P. Jakub byl prostě sveden, sveden svým dobrým Andělem. Často se nám ukazovalo, že byl ve vleku jistých vyšších sil, a že co v tomto područí konal, bylo jaksi mimo jeho vůli a snad i nad dosah jeho vědomí. Snad ti dobří duchové, kteří bdí nad Církví v této zemi, chtěli, aby jisté věci stůj co stůj se staly, a nenaskytoval-li se jim,

kdo by ze své vůle a rozvahy se jich ujal, užili jeho jako nástroje, vlekouce ho jako Habakuka za pačesy. Snad bylo třeba jen toho, aby svým vědomím a vůlí sjednotil se s tímto vyšším vedením — aby, jak se to theologicky nazývá, součinil s milostí — a byl z něho světec. Ale jeho vášně a rozmary tíhly jinam.

S počátku se nijaký rozpor neukazoval. Bylo pořád mnoho věcí nových, nenadálých, opojných pro dobrodružného ducha P. Demla. I boje, ač dosti krušné, byly mu jen rozkoší, neboť on miloval nebezpečí a pohoršení a vítězstvím byl si vždy jist. A také ohlas, jaký jeho boje vzbuzovaly, a zanícení nově se objevujících přátel jen ho posilovaly. Ale ponenáhlu bylo jinak. Jeho nepřátelé, nalezše nejlepší zbraň a obranu v mlčení a nevšímavosti, přestávali mu věnovati pozornost, a přátelé, když boji P. Demla nic se na venek neměnilo, nic se neobracelo k lepšímu, brzy byli unaveni, aby ho ještě sledovali. Tedy ruch kolem P. Jakuba ochaboval, a tím, že P. Deml vybočil z kolejí normálního života literárního a nekamarádíl se s oficiálními literáty a s žurnalisty, ba spravedlivě jimi opovrhoval, ocítal se čím dál osamělejším, mimo literární společnost; a tím ovšem též jeho literární jméno zakrnělo, měl už jen pověst podivína, blázna, fanatika atd., ztracené existence literární. A tohoto se P. Jakub nenadál, na toto nepočítal. Jediné, čeho se na světě hrozil jako kletby, byla opuštěnost a nuda. Literární život byl jeho životním požadavkem. Už v semináři se chystal na literáta, a Bouška a Lutinov v něm utvrdili básníka a spisovatele. Literární jméno a veřejnost byly mu tak nezbytny, že i funkce svého úřadu kněžského

snáze by se byl zřekl, a také mu příliš nevadilo, když jich od biskupa opravdu byl zbaven. — A nyní náhle zřel se bez literární veřejnosti, byť jen intimní. Literárního života bylo u nás pramálo a čím dál méně; věděl sice, že *Studium* nemůže se smířiti s manieri literátů všeho ostatního národa, a věděl, že jediné *Studium* má budoucnost, majíc pevné základy, ale zastrašovala ho jeho mrtvá a jaksi beznadějná přítomnost, která ani zdaleka neslibovala nikomu získati literárního jména. Boje si přiznati tuto pustotu, P. Jakub uměle oživoval naši nehlučnou „administraci a redakci“. Potřeboval pořád nějakého opojení, pořád něčeho nového. U nás byly pořád věci nové a stkvěle nové, ale v tichosti a samotě, jemu však neměly smyslu, nemohl-li s nimi ven, nebylo-li možno vzbuditi jimi a pro ně pozornosti v širších oblastech, třebaš mezi hlupci, kteří by přitakovali, byť nechápajíce. Aby si tedy trochu ruchu kolem sebe připravil, dopisoval na všechny strany; psal kde jakému přítelíčku, ale zejména takovým, kteří jevili účast na jeho práci básnické a literární, a psal o všem možném, o věcech nejtitěrnějších, což ovšem nemohlo býti bez účinku na jeho ducha, jenž místo aby se usebíral a prohluboval, rozptyloval se a přecházel v banality a plýtkosti. — Druhou vážnou nesnází byla pro něho naše bída. Tuláctví a bída jsou, pravda, romantické, a asi tato dobrodružnost vábila jeho poetický smysl, že se u nás ve Staré Říši jaksi usadil. Bída jest sice poetická, vznešená, ale v ní jest krušno, pusto. A P. Jakuba bída tísnila a skličovala; jemu samozřejmým požadavkem bylo jaké také pohodlí a bezpečí o zítřek. Bída naše skličovala ho nejen na duchu,

ale i tělesné útroby jeho proti ní protestovaly; odcházival tedy odsud na faru babickou, kdež u P. Josefa Ševčíka aspoň teplou útulností a rozprávkami u hojně prostřeného stolu a piva a v obláčcích dýmek bylo si možno pohověti a zapomenouti na trudy. Ale jeho živý nepokojný duch přece mu nedal usaditi se, a brzy mu bylo škarově, nuda i v blahobytu ho nalézala. A poněvadž nebylo na vybranou, kam jí utéci a také zvědavost ho zase pobízela, vracel se do Staré Říše. Na první opojení vždy se něco nového za těch několik dní našlo, nebo zase měl on něco nového vyprávěti, neb aspoň aby měl důvod, zbarvil si nějakou nicotu na důležitou novinu. Ale za dva, za tři dni, nejvýš za deset dní, zase táž nuda ho pojala a zmítal jím nepokoj. Nikdy totiž nezapřáhl se do vážné, houževnaté práce, překládaje nebo píše, co ho jen na chvílku lákalo; radosti pak opravdové mu v Staré Říši unikaly, neboť jsa rozptýlen po povrchnostech, necítil intensivního života ve Studiu; také teď pro jeho nespolehlivost nebylo se mu možno se vším svěřovati. Proto brzy znuděn tichem a slabotou pošty vracíval se zase do Babic. A tak byl dlouho kyvadlem mezi Starou Říší a Babicemi, kromě vzdálenějších vyjížděk, jež dělával občas na zpeštěnou. Jak to prospívalo jemu, nevím, ale nepospívalo jiným, zvláště písaři těchto řádků. P. Jakub volil pro své návštěvy můj skrovný příbytek, a jeho přicházení, odcházení, klábosení, povalování a kouření kořistilo značně z mého pokoje a času, jenž chtěl býti jiným věcem věnován než takovému marnému společnictví. Když to trvalo už přes rok, požádali jsme ho uctivě, přátelsky, ale určitě, miní-li se ve Staré Říši zdr-

žovati, aby si na své návštěvy zjednal svůj byt. Nevěděli jsme, že už před třemi lety dostal podobný písemný ukaz od p. Floriana (zachovaný v jeho korespondenci, jež se octla v našich rukou):

15. února 1908.

„Důstojný pane!

„Tak jsem to nemyslí, tak jsem to nechtěl.“ Vnitřní slovo † Josefa P. Kateřině z M.

„Podle vůle Boží povinen jsem odhodlati se k těmto několika řádkům, jež, prosím Vás, přijměte co nejméně symbolicky.

„Poněvadž již od hezké doby nepřikláníte sluchu k mým prosbám a radám, dále proto, abychom společně neprohřešovali se proti autoritě, která Vám zakázala u nás bydlet a zákazu svého dosud nezrušila, rovněž i proto, že Vy houževnatě přidržujete se jak v theorii tak v životní praxi té zásady, jako by kázeň podle vůle Boží byla omezováním lidské svobodné vůle a jejím ničením, a že bychom snadno dostali se brzy do křížku, kdyžtě já zcela opačnou, protichůdnou zásadu nám na zřeteli a ji snažím se vykonávat, též i z toho důvodu, že delším pobytem Vaším u nás nezkázněnost Vaše brzy přenáší se jakýmsi nepovědomým způsobem, snad mocí příkladu, i na moje domácí, dále i proto, že sám jste ohrožen ve vykonávání povinností svého stavu svátostného (Mše sv.) a že i obtížnými cestami k nám snadno uvádíte se v nebezpečí zhoršení svých nemocí — (Vaše ulehnutí při dvou posledních návštěvách a zvláště při této

považuju za výstražné znamení prstu Božího) — a snad i z jiných hned v tomto okamžení neuvědoměných důvodů, pro to vše prosím Vás snažně, nepokládejte od doby doručení tohoto listu můj příbytek za svůj domov a pokuste se zredukovati návštěvy své na ty nejnevyhnutelnější, pokud výše udané nepřístojnosti nepominou.

„Krutý to zajisté osud, když vše kolem mne úsilovně se přičiňuje, bych se nemohl těšiti z přítomnosti přátel, buď jsa o ně olupován smrtí — († Josef P. kněz) —, buď světem a vášněmi k sesvětání (jako u Vás, dp. auditora Ševčíka a jiných bratří), aneb přílišnou rozlehlostí prostoru (ostatní).

„Také dobře by bylo, kdybyste nikam v nynějším stavu nejezdil a tíhl raději k Římu než do Prahy, odebral se zkrátka k některému trvalejšímu oltáři kostela římsko-katolického. Přednost Římu před kterýmkoliv sídlem jiným dáti, to pro Vás teď znamená nikoliv fysickou cestu do Říma, nýbrž cestu k oltáři. Bylo by už na čase, byste se nevydával v ustavičné a zbytečné nebezpečí cest — Vy, nemocný! — a v nová nebezpečí duchovní, opomíjení Mše svaté a breviře.

„Kdybyste měl poněkud vyvinutý smysl pro to, co se smí a co se nesmí, dodal bych ještě, že spíše smím já na čas opustiti rodinu, než vy smíte opouštěti oltář, kterého se druhdy chytávali v nebezpečí smrti jako jediné záchrany.

Váš

Josef Florian.“

Byl by někdo v naší žádosti našel něco neoprávněného? Nemohl tedy ani P. Jakub nic namítati. Ale spokojen nebyl. Byl P. Jakub založen

pro jakési společenství, společenství ve všem; ale ne ve smyslu společenství prvních křesťanů nebo mnichův v Thebaidě nebo prvních Františkánů; u těch základem společenství bylo, že všeho se zříkali, o vše se všemi se sdíleli a sami ani pouhou myšlenkou ničeho za to navzájem nepožadovali. P. Jakub rád se sdílel se vším, co měl; ba ani ne-uměl podržeti si něco pro sebe, ani duchovně ni hmotně. Ale jeho dávání bylo vždy spojeno se skrytým, nevysloveným, ale jemu samozřejmým požadavkem: já pracuji pro tebe, ty zajisté máš tolik jemnosti, abys pochopil, že také máš tutéž povinnost ke mně. Leckdy se P. Jakubovi opravdu poštěstilo, že sehnal nějakou pomoc (sám nebo Andělé skrze něho?), aby se popohnal tisk. Zprvu bylo to jeho radostí a vášní, mohl-li někde urvati kořist. Ale ďábel si ho v tom vyžádal k tříbení. P. Jakub pozoroval, že se dávají do tisku pořád jen knihy Leona Bloy, Barbeye d'Aurevillyho, překlady ze Světců — ale pořád že nedochází na věci jeho. Vědomím sice uznával, že co tiskneme, jsou věci nejpřednější, a že třeba, by vše jim ustoupilo, ale v úkrytu podvědomí přec jen dřimal nepotlačený duch jeho literární marnivosti, a ten hlásil se jemně, ale čím dál určitěji, ač ani slovem ničeho neprozradil. P. Jakub přinášel své nové básně, prosu i verše, a listy, ale viděl, že to klidně ukládáme k jeho „Bílému Medvědu“ do kufru.

A v tom viděl porušení rovnost onoho společenství: on pracoval pořád pro „nás“, my pro něho však málo se napínali. Ale klamali jsme ho nějak, bychom z něho těžili? Vcházel s ním kdo ve smlouvy vydavatelské? Nesráželi jsme naopak všech těch sbratřovacích a spolčovacích snah? Kolikrát mu zjevně p. Florian se ohrazoval, že

s nikým do společenství nevstupuje, kolikrát se před ním smál těm „zprtáným bratrstvům“! Svoje stanovisko projevil mu jasně už na počátku: P. Jakub ještě v Babicích, když vydával Bílka a přijal vydávání Studia, nabízel p. Florianovi „společenství pokladny“, „Přijímám“, praví p. Florian, „ale s jednou podmínkou: vy budete do ní dávat, a já vybírat“. Ale přes to P. Deml neuměl si pomyslit obcování jinak než v jakýchsi těch vzájemných sdílnostech. Pravili jsme, že P. Jakub rád se dával se všim — často takové dání bývalo mu pohodlné a někdy nezbytné a znamenalo vlastně: strásti se sebe břemeno a hoditi je na jiného, — ale že mlčky, tím však houževnatěji za to dávatí též požadoval. A požadoval mnohem více: kupoval si tím illusi, že on všecku naši práci iniciativně vede, že sice vše pracuje i bez jeho přímého zasahování, ale přece pod jeho vůdčím gestem. Ve skutečnosti byla to opravdu pouhá illuse, neboť nikdo se mu v poddanství nedával a dělali jsme si svědomitě a pevně jen svou. On však sám sebe snad přesvědčoval, že tuto moc opravdu drží, a to mu stačilo; kdož ví, nebylo-li jemu uspokojící zkouškou toto: když na svých pochůzkách z Babic a do Babic přicházel do Staré Říše, dal si vždy podrobně vyložití, co se udělalo a událo za několik dní jeho nepřítomnosti, a prohlížel si, co přišlo do „redakce a administrace“, pak vše si snoval v myšlení, přecházeje s dlouhou dýmkou po světnici, a dával návrhy a plány a sám k té neb oné věci přiložil ruku. Viděli jsme v tomto jeho redakčním snování jeho vášeň a rádi jsme mu popřávali té radosti i illuse, ani si toho vlastně nevšímajíce. — A teď, když byl požádán, aby můj příbytek neměl za své pravidelné bydliště, jaksi se mu jeho illuse hatily;

jakási moc vystupovala mu na roveň, ba nad něj, a bez vzájemné dohody vypovídala ho ze vzájemného místa. A on poznával, co s tím souvisí: že bezděky mu tím zabráněno volně visitovati redakci — jest u nás slovo „redakce“ směšno, ale v duchu lidí opilých vydavatelstvím jest to věc vážná a pozitivní — že jest jaksi odstrčen od kormidla. A tu teprve se ukázala podstata jeho vzájemnosti. Začal se uzavíratí pro sebe a zabíratí do svého soukromého kruhu i naše přátele.

Brzy ukázal se nový podnět, aby vůči naší práci ještě více schladl. Dali jsme do tisku jeho překlad I. knihy „*Scivias*“ sv. Hildegardy. Když přišla první korektura, všimli jsme si některých slabostí — dříve překlad kontrolován nebyl, v důvěře v jeho poctivost — a pátrajíce dále, odkrývali jsme nedostatky čím dál více a vážných. Ovšem bylo si to snadno vysvětliti. Kterak P. Jakub mohl se při své rozptylenosti, při stálém přecházení sem a tam, při své nekázni a přímo též lenosti usebrati do mystických hloubek sv. Hildegardy a vžítí se do jejich nejvyšších vidění? Ale co teď s tím, když to vysázeno? P. Jakub ve své uondanosti neměl se k žádnému rozhodnutí, necháváje toho jaksi na nás. Takto překlad vydati bychom nemohli a sami jej v takovém stavu spravovati? to už by snažší bylo překládati úplně znovu a sazbu, ve které pro tolik chyb opravovati ani nebylo možno, rozmetati. Nevědouce si tedy s vysázenou věcí rady, předložili jsme ji P. Jakubovi, aby byl dohnán něco s tím učiniti a míní-li to tisknouti dále, sám si to s tiskařem sjednal, poukazujíce, že, jak mu známo, dle praxe Studia každý jest své práce vydavatelem sám, že tedy můžeme mu v je o práci pomáhati, ale ne za něho rozhodovati, když sám

si není jist.¹ To však bylo novým zraněním jeho citlivosti. Zase toho nepřijal prostě; viděl v tom akt nepřízně a dle toho se zařizoval: isoloval se zase poněkud víc.

P. Deml trpěl srdeční vadou, ale více v duchovním smyslu než fysicky. Vlastní srdce se svými měkkými city tlačilo se u něho vždy do popředí a zmáhalo ho, aby žil jen svým sentimentům. V prvních letech Studia jeho srdce ztrácelo se pod věcmi vyššími, jimž opravdově sloužil a jimiž trpěl pro Spravedlnost. Ale když pro pustotu a drsný život — jenž snad mu byl jen na zkoušku — polevoval ve svém úsilí, srdce hlásilo se k panství znovu. Jak jsme už napověděli, P. Jakub oddával se zahálce, a ne z vrozené lenosti, ale z nedostatku sensací. Neměl té houževnatosti, aby se dal do nějakého díla a vytrval v něm a dovedl je věrně do konce. Dal-li se do překládání některého světce, přeložil několik kapitol a už neměl stání; už by byl rád to viděl vydáno a dělal zase něco jiného. Při té své nekázni a rozptylenosti a stálém sebeunavování nemohl ovšem růsti, a také víc a více přístupu k němu nacházela pokušení. Ponenáhlu neviděl kol sebe už než své citové bolesti a affekty, a povoluje své literární marnivosti, dělal ze všeho literaturu. Jen psal a psal, každému, kdo mu pootevřel srdce, aby mu tam vytlačiti mohl své sladké bolestné vodičky. Při tom ovšem zůstával pořád s námi v přátelství a „*pracoval pro Studium*“; ale toto

¹ Osířelé té sazby přece pak se P. Jakub ujal, „uhladil“ ji, dodělal jakž takž překlad I. knihy a přimíchav k tomu své literární omáčky, zjednal tomu dokonce čestné přijetí na menu p. Kosterkova. *Symposionu* — snadné přijetí, kdy tisk a všechny útraty toho kuchtění zaplatil si P. Jakub sám.

bylo mnohem větší výhodou pro něho než pro nás. Pod tímto titulem totiž dával se v korespondenci a přátelství s osobami, které přišly k nám přivábeny našimi knihami a vzbuzovaly naději, že vezmou na sebe nějaké břeménko k Slávě Boží. Takové ještě neujasněné, ale slibné, P. Jakub zabíral ponenáhlu do svých sítí, k obsluze svého bolavého srdce, k jakémusi vzájemnému milování. Ale ani toho bychom si nebyli všimli, až nás k tomu dohnala situace, v níž jsme se za nedlouho uviděli: kolem nás, mezi přátely a přítelkyněmi samé nadšení a horlení pro Studium, a zatím nás nikdo neslyší, vlastní práce a vlastních potřeb nikdo nevidí, a marně se už pokoušíme upoutati je; vše se točí kolem P. Demla, a my s celou prací trčíme, zcela osamoceni. A P. Jakub jako opilý neslyšel též ničeho. Když se to tedy rozmáhalo a my opravdu měli na zřeteli jiné studium než studium srdečních věcí P. Jakuba Demla a literatury toho rázu nemínili jsme pomáhati k vzrůstu a šíření, co zbývalo — nechtěli-li jsme uváznouti nadobro — než přetrhnouti ty neplodné důvěrnosti, nechati P. Jakuba v těch mělkých kalných zátokách, i s jeho přátely, a sami vyjeti dále na širé moře? Věděli jsme, nač se P. Jakub zavěšuje se svými illusemi, co ho s námi poutá, ač už s naší prací skorem nic neměl: lesklá firma „Studium“, a že on jest jaksi čelním zástupcem jejím. Proto ujednáno: zrušíme tuto společnou firmu, ať si každý najde svou cestu. Napsali jsme o tom prohlášení, jež vydáno jakožto *poslední svazek „Studia“*.

Věděli jsme, že tím se P. Jakubovi rozjasní. Věděli jsme, že ho to zarazí v jeho horečce, že

ho to i zmate, ale čekali jsme, že ho to spasitelně zkruší a že se teprve vzpamatuje a dá se vážně na Cestu. Proto když, dostav toto prohlášení, nic nemluvil a asi na třetí den odešel do Babic a dal si tam převézt své věci, nedivili jsme se tomu, majíce za samozřejmo, že potřebuje osamocení, aby se mohl usebrati a spořádati své nitro. Také jsme se nepozastavovali, když asi za týden psal p. Florianovi a mně, bychom mu poslali do Babic knihy a rukopisy, jež má u nás; ba vzbuzovalo to naději, že chce svoji práci přehlédnouti a zvažiti, aby tím lépe mohl začíti. Ale než jsme co jeho mohli shledati, jak jsme mu psaním připověděli, — a bylo radno nespěchati, — přichází druhé psaní jeho a za nějaký den třetí, v němž mi — hrozí *soudním vymáháním*, nevrátím-li mu jeho rukopisů. Tomu arci už jsme se podivili. To bylo rozjasněním, a věru netušeným. Nemohli jsme tomu uvěřiti. Bylo by možno, aby P. Jakuba byla ovládla — zloba? Byla to opravdu vážná pokušení, co jsme na něm dříve pozorovali, a on jim neodolal? To, co jsme měli u něho za illusi, bylo jemu vážné a on houževnatě na tom tkvěl? Myslí si opravdu, že on „Studium“ drží, a ukládal do něho své síly jakožto do díla sobě podobného, čili pracoval on tím vším jen *pro sebe*? Pak arci bylo mu to trapné vystřízlivění, když se uviděl ze všeho toho — vyhozen. Na svoje věci měl ovšem právo, i nesměli a ani nemínili jsme mu zadržovati, co by bylo jeho. Ale co jsem já měl opravdově *jeho*? Měl jsem jen některé nevalně cenné věci a rukopisy, jež mi zřejmě sám *dal*, a dal bez mého zvláštního přičiňování. Těch že by tedy žádal zpět? u něho tedy všecko dávání bylo jen kalkulací, a myslel, že právem může

kdykoli požadovati věci *daných* jakožto svých? O rukopisech, jež mi nosil, mám přímo i písemné jeho vyjádření, z 8. března 1910:

„Veškery svoje rukopisy, jež mi redakce pražských *Meditací* zadržuje, jmenovitě . . . Vám, pane Stríži, dneškem počínaje *daruji*. V redakci *Meditací* si je vyzvedněte, máte k tomu, jsa majetníkem těch a všech ostatních rukopisů mých, plné právo a moc.“

Byl bych sice snadno těchto věcí oželel, neboť jeho prosaických básní tisknouti jsem netoužil a překladům po zkušenosti se sv. Hildegardou jsem nedůvěřoval a byly to pouhé úryvky. Ale když jich požadoval jako svých, tedy proti právu, a mocí, a v nepřátelství? A zdržoval mne též p. Florian, pravě, že už třikráte se P. Jakub tak utrhl s řetízku, ale že jen se pokaždé rozjel do světa a utratil zbytečně peníze a zatím že ho to rozešlo a vrátil se jako by nic; ale že v takovém záchvatu snadno by rukopisy (na nichž mohl dále pracovati) někam zašantročil, což by ho potom mrzelo, jako tehdy s Bitnarem. Čekali jsme tedy, že i po tomto odrazu, arci silnějším, P. Jakub zase přijde. — Zatím za nedlouho přichází p. Florianovi dopis, v němž ho P. Jakub upomíná o vrácení všech jeho *nemovitých*¹ věcí a o zaplacení jakýchsi dluhů. Toto už byla zjevná pomatenost. P. Deml přičítá p. Florianovi nadobro smyšlené dluhy, jako by neznal jeho nejjasnějšího vědomí a úzkostlivosti ve vztazích právních! jako by se nepamatoval, že nikdy p. Flo-

¹ Ano, *nemovitých*. Nebylo to přepsání, neboť totéž tiskl ve své „Rosničce“ a tiskly mu to v jakémsi Ohrazení proti Florianovi a Strížovi jakési časopisy, mezi nimiž „Našinec“. — A nikdo se mu nesmál!

rian z jeho ruky nic nepřijal, dokavad se P. Jakub jasně nevyslovil, *jak* mu to dává. Ale to bylo mimo vše nadání pouhým začátkem útoků, jimiž tato pomatenost řádila. Brzy dostal jsem upomínku od advokáta z Třebíče, o rukopisy, jež prý mi byly svěřeny (!) P. Demlem, s pohružkou žaloby a účtem 2 K 10 h za upomínku. Později, ve Velké, voláni jsme p. Florian a já na soud k výslechu „o obvinění z podvodu neb zpronevření knih a rukopisů P. Demla.“ Jen moje rukopisy ocenil P. Deml na 1000 K. Když soudce mimochodem se ptal, mají-li ty rukopisy opravdu takovou cenu (že obvinění bylo křivé, ukázalo se i jemu, c. k. soudci, velmi brzy) a já odpověděl, že pro P. Demla snad mají, prohodil p. soudce: „Hm, to by si mohl říci, že mají cenu deset tisíc, a třeba se nehodí ani na syrečky!“ — Později psal nám neznámý nám tehdy „spisovatel“ Th. Ag. Stoklas o rukopisy p. Demlovy, připojuje jeho list, v němž P. Deml činí jej „vlastníkem a pánem rukopisů, jež mu Florian a Stríž zadržují.“ Jaký byl náš podiv a smích, když jsme potom poznali, do čích rukou se to *bádník* a mystik Jakub Deml dostal! — Potom udal mne u soudu, že zadržuji latinský slovník, náležející prý do pozůstalosti † P. Josefa Ševčíka. — V říjnu 1913 žaloval p. Tichého, že mu zpronevěřil dva folianty spisů sv. Diviše Areopagity. K tomu ukázečku, jak P. Deml pojímá právo: Asi tři léta před tím vybídl p. Tichého, aby se v Jaroměřicích zastavil u p. Březiny, že mu p. Březina dá knihy sv. Diviše. Pan Tichý přinesl svazky ty do Staré Říše a něco z nich překládal; později odejel do Prahy a knihy zůstaly u mne. Všimnuv si jich, ptal jsem se P. Jakuba, čí vlastně jsou. Toto mi odpověděl:

„Já jsem je dal jednou Březinovi. Teď jsem si je od něho vypůjčil. *Ale už mu jich nedám!*“ — Žaloby ty ovšem zase zamítnuty. Zároveň však zase žaloval p. Floriana, že ho podvedl o jisté peníze, tedy skorem táž žaloba, s jakou byl už odbyt ve Strážnici. Toto už se nezdálo pomateností, ale posedlostí. A když nikde nic nezmohl, naříká si pak ve své knize „Pro budoucí“, že „Florian jest kryt úřady“.

Ale popouzel-li P. Jakub i veřejné orgány, aby nás stíhali, jaké bylo teprve jeho vlastní soukromé úsilí na zničení celé naší práce! P. Jakub umí svými trpitelnými gesty a tvářnostmi nevinné oběti zjednávatí pro sebe víry a útrpnosti. Což tedy teprve, použil-li všech lstí a lží, aby oklamal a odtrhl od naší práce! P. Jakub po všechen čas psal na vše strany o Florianovi a Strížovi, a to každému dle jeho povahy, aby totiž co nejsnáze proti nám popudil a sobě naklonil. Několik takových listů dostalo se nám do rukou. Jistý přítel, aby vyzkoumal P. Jakuba, posílal mu peníze. Za to P. Jakub psal mu o přítrž, lichotil, navnazoval si ho a na Floriana a Stríže soptil, a to tím směleji, čím více ho přítel ten uplácel. V listech těch stálými epithety Floriana a Stríže jsou: „lhář, podvodník, zloděj“ atd. „Maje už tolik důkazů, mohu veřejně tvrditi, že Florian a Stríž jsou lupiči a podvodníci.“ Nebo se vzteká: „Florian jest největší lotr pod sluncem“ — nebo škemrá: „Florian a Stríž mi ukřivduje nekonečně nemravněji a neodpustitelněji než biskup Huyn.“ Objevuje najednou „kacířstva“ v knihách Leona Bloy a „zavržené these“ v řečech p. Florianových, a sám o sobě píše až s tak průzračnou, ubohoučkou naivností: „*Od toho dne, kdy jsem se vystěhoval*

ze Staré Říše a přerušil všechny styky se „Studiem“, nedopustil jsem se žádné těžší viny . . . a žiju mnohem osamoceněji než v Staré Říši, ba zcela osamocen.“ A kdo zná psací vášeň a expansivnost P. Jakuba, domyslí se, že taková psaní rozlétala se všude, kde jen poněkud přístupu jim dopřáno. A leckde se jim dařilo. Tu píše nám p. kanovník B., jemuž za jeho věrnost dedikoval svou „Horu Proroků“: „S lidmi, kteří se dovedou tak hanebně zachovat k svému příteli, nechci mítí ničeho.“ Tu zase p. farář K: „Přestávám odbíratí vaše věci dokud nevrátíte P. Demlovi jeho rukopisů.“ Jako by milost nám prokazoval, kdo dostává naše knihy. Jinému „čpíme kriminálem“. Někteří ničeho nedávají na jevo, ale odmlčují se. A oslabil i lidi vůle dobré a jasného vědomí, neboť raffinované pomluvy takové maně se vžírají do duše. A víme, kolik lidí strhl na cestě, než se k nám dostali? Mnozí totiž více znali jeho jméno, zvláště když je vystrkoval do novin, i šli nejprve za ním, ač měli na zřeteli věci Studia, t. j. knihy Leona Bloy a vůbec věci vážné.

Ve všech těchto zločinnostech a rejdech proti nám, které, jak sám se přiznává ve své nešťastné knize „Pro bud. poutníky“, vyžádaly a vyžadují si mnoho jeho času a energie (str. 124.), spoléhá na tu jemu tak nebezpečnou immunitu, že my nebudeme přestupovati zákona církevního, jenž pod trestem exkomunikace zapovídá poháněti kněze na soud světský, a že u jeho vrchnosti církevní pramálo bychom pořídili. A v tomto stavu denně slouží (slouží-li!?) Mši svatou! I kdybychom mu byli něčím ukřivdili, směl by v takovém hněvu a mstivosti přistupovati k oltáři? A v čem jsme mu ublížili? Nebude Bůh tím přís-

něji souditi sám, když soud nad svými Pomazanými vymínil sobě? Není už ta nynější jeho černá zatemnělost trestem za jeho odporování Duchu Svatému? Kdo by si byl pomyslíl, kam člověka může zavést sentimentalita, a že sentimentalisté opravdu bývají — ukrutní!

Uražená citlivost hnala tedy P. Jakuba k zbesilostem proti nám. Ale s druhé strany byl rád, že se uvolnil z kruté jemu kázně a mohl pustiti uzdu všem svým vášním. Jistě si vyčítal, že by u nás byl pohřbil své literární jméno, a proto horečně doplňoval, čeho zanedbal. Navazoval přátelské styky a vyráběl literaturu. Našlo se několik přátel a soucitných pomocnic; i několik literárních pinčlíků se k němu přiblížilo, a vidouce ho nyní neškodným, jali se kňučeti do noty s jeho sladkým kuňkáním. Nezapřel už všeho, co ho bylo vylučovalo ze slušné společnosti bohů? nepoklonil se už všem oficiálním autoritám? neodložil římské sutany a nehumanní násilnosti, českému husovskému bratření tak nezáviděné? Nuž hle, když P. Deml tak rozplízl, že se jeho dřívější tvářnost ztratila, uhnětli z této mazlavinky jakýsi národní typus a přidělili mu přihrádku v historii literatury české, postavili ho též do koutečku (vždyť on jest tak skromný!) českého parnassu. A jakýsi Arne Fuchs nebo Alfred Laurin našli mu hodnost: *český Bloy!* Hleďme, kdo by si byl pomyslíl, že těm, kteří jsou nadobro impotentní, aby pochopili autora jako Leon Bloy, naskytne se taková náhražka? Sama sebou však hodnost „českého Bloy“ mohla by P. Demlovi dosti lichotiti, jen není-li v ní jistého stínu. Srovnáváním takovým dává se to-

tiž tušiti jakési napodobení, byť čestné. A ví se přece, jak úzkostliv jest P. Deml, aby byl původním. Ale kdyby o nic jiného nešlo než o toto, mohli bychom sami P. Jakuba upokojiti. Knihy jeho docela nejsou napodobením Leona Bloy, ani formou. Formy P. Deml už vůbec nemá, protože nemá kázně. „Čtenáři můj, nedej se ničím mýlití: ani formou, ani obsahem . . . na takových věcech pranic tobě nezáleží,“ praví P. Deml na začátku své knihy „Poutníky a poutnice“. A P. Jakub jest opravdu prostinký: posbírání od svých známých, co komu kdy napsal, přidá k tomu pečlivě kde který ústřížek z novin, kde se kdy o něm co utrousilo, a aby se nezdálo, že jen věci o sobě samém sbírá, přidá i jiné výstřížky z novin a knih, pošle to do sazby, — a už jest nová kniha, „Rosnička“, „Domů“, „Pro Poutníky a poutnice“, a kdož ví kolik by bylo dalších, když „na obsahu nezáleží“. — Někomu snad jest divno, že přece knihy P. Demla bývají brzy rozebrány. Nuže vizte. Vášní jeho jest vydávati knihy, svoje nové knihy. Jakmile kniha vyjde, přestává ho těšiti, a myslí už zase na novou. A nejen, že ho méně těší, ale P. Deml uvědomuje si její vady, a ty ho tísní; a aby se tohoto útlaku zhostil a zároveň šířil své věci, rozmetává zuřivě své věci na vše strany, dává je kde komu. Jistě už nikdy nevydá takové „Rosničky“, „Pro budoucí poutníky“, povídaní k Legendě Sv. Dymny atd. znovu.

Slušelo by se zmíniti ještě se o zvláštních přátelstvích a láskách P. Demlových. Pan Florian často mu v tom dával lekce; když jeho slov buď nechápal nebo si jich nevšímal, myslil, že snad lépe to prohlédne, přijde-li na to sám; po-

dával mu to tedy neznatelně: dal mu třeba překládati Ruysbroeckův „List Markétě z Meerbeka“, v němž vtipně ukázáno na takové neplodné vzájemnosti duchovní. P. Jakub překládal tam slova: *„Kdo k sobě láká neb nekale poutá jiného kohokoliv, jež by měl raději k Bohu propouštěti a přiváděti, ten jest zkaženým a podvodným a Boha protivníkem“* a jiné věci velmi se hodící na jeho lásky, ale nevzal si z toho pro sebe nic.

Zcela zvláštní však jest poměr P. Jakuba k ženským: uměle jejich srdce ku podivu okouzlovati a podmaňovati si. Smějete se: Což není P. Deml nadobro děťátkem, ve kterém není ani stopy mužství? Ano, právě v tom jest jeho tajemná moc na jisté ženy. P. Deml fysicky nevyspěl přes tu mezi věku, kdy každému nastává boj proti tělu, a také nepocituje různosti pohlaví. A to jest osobám, jež kozlovitost mužská odpuzuje, čímsi vábným, podivuhodným: vidí dospělého muže nevinným dítětem, s nímž obcuje se bez nebezpečí jako s bratříčkem nebo dává se chovati v náručí, a při tom přece tolik lásky z něho září! A to vše zračí se i v jeho psaních, jimiž on umí tak zasypávati. Poznávají, že jsou milovány, ale jaksi láskou minesängra, který v nich vidí bytost, na niž obráží se jeho Ideál, a který jen potud je miluje, zůstává jinak volným jako pták a plně zaujat svým Ideálem; a to je tím více zdolává. Tato vzájemná láska není smyslnou láskou milenců, ale není to ani božská láska světců. Jsou to city nezdravé, a nikdy tato láska nevydá ovoce. Nepřirovnali bychom jí k liliím ni k růžím, ale k jemným, čistým, bujným, narůžovělým neb žlutým stvolům, vysoko vyrážejícím z hlíz na místech vlhkých, kam neduje vítr a nesvítí slunce,

a jež hned smutně hynou, přijde-li příkřejší počasí. Ty, v nichž tato láska intensivně vzklíčila, na jisté mezi poznají, že dále nelze, a tuší, jak jim bude, jak jejich srdce bude seslabeno a pusto. To tušila i ta Sestřička, jež psala řádky otištěné na poslední stránce knihy „Pro budoucí poutnice“. Píše: „On (Bůh) žádá srdce, srdce celé, a my je přineseme hořící na oltář Hospodinův. O Bože můj, *ale jak bude našim srdcím, mému, tvému!*“ A jaká ta láska jejich jest, patrně hned z dalších slov: „Toho Boha jsem v Tobě milovala a miluji a nikdy nepřestanu milovati.“ Proč v Tobě? a jaké obavy, jaká bolest, dáváte-li srdce Bohu? — Oh, Sestřičko, znám vaše předchůdkyně. Za čas, až dobře pocítíte marnost a nezdravotu této lásky, bude Vám hořce: srdce zemdlené a jako rozmačkané. A P. Jakub, jehož zatím ovládnou jiné, novější city, nebude cítiti nic, jako nic necítil, neboť jeho vlastní vášní jest něco jiného, boj o své jméno, literatura, vydávání. Poznáte, že co jste milovala, nebyl Bůh. A k Bohu se z toho stavu nechce: jest jaksi cizí, lhostejný, cosi od něho odvrací. A jistě Bůh vás zval, potřeboval vás a toužebně na vás čekal! Odkud tedy vaše zmrtnělost a jakési zahanbení? — „Láska k Bohu nemá mezí, ale *láska k bližnímu ve svých mezích se uzavírá,*“ nadepsána jest jedna kapitola Římského Katechismu. Již to tedy jest chyba, ulpěti tolikerou láskou duchovní na jednom člověku. Ale jest v tom ještě něco vážnějšího: P. Jakub Deml jest KNĚZEM, Kristus posvětil ho pro sebe a zasnoubil ho s Církví, aby Mu s ní plodil děti. Uvažte o tom tedy v duchu X. přikázání Desatera, nepopouzí-li se prchlivost Boží touto nepřirozenou láskou. Znam duše, které

se daly strhnouti P. Demlem do téhož zapomnění: buď jen s velikým úsilím se z této nezdravoty probíraly nebo dosud tkvějí v téže zmrtnosti — nemožou se asi dostat k poznání nějaké viny.

Kněžství jako by opravdu s P. Jakuba Demla čím dál více mizelo; lépe řečeno: jako by je čím dál více se sebe stíral a strhoval a zakrýval literárními maškarami. Na *Otce* se nikdy nezmůže, zůstává nanejvýš „bratříčkem“ a místo aby pečoval o spásu duší a vedl je k Bohu, sám jen na sebe upoutává pozornost a mazlení. A jako Církev povyšuje kněží nad lidi ostatní a přísně brání jejich laicisování, tak snahou a radostí P. Demla jako by byla stejná úroveň s podčárovým tajtrlíkem z „Lidových Novin“.

A získal literárně? Knihy jeho „původní tvorby“ jsou ještě více než jeho začáteční kniha „Otčenáš“ — kniha bílkovitá, bez žloutku a bez skořápky — louhem mdlých, rozplizlých idejí, nevyhraněných obsahem ni formou. „Českým Bloy“ dlouho nebyl; taková hra jest poněkud ošemetná. Po všelijakých rozbězích našel nejbezpečnější útočiště v návratu k přírodě, do rodného kraje a do dětství. Nic zvláštního. Víme, jak zvláště ti, kteří natropí ostud a zla, až jich to samých svrbí, rádi „uchylují se do samoty“ a aniž vyčistí starý kvas, oblékají se na upokojení svého svědomí v prostotu a nevinnost dítek a samou něhou a láskou zdají se hotovými bratry sv. Františka.

P. Jakub Deml opravdu sklesl v jakési dětství; jeho knížky jsou samými dětskými hračkami, ať jim dává sebe okázalejší podobu. A jako rozmazené děčko pořád chce hračky nové, proto tak rád vždy něco nového vydává. Posledně vydal

knížečku s Životem Ruysbroeckovým, který úvodem k svému latinskému překladu spisů tohoto Mystika napsal Laurentius Surius; a k tomu několik kousků přeložených z Ruysbroecka. Vydávati však z Ruysbroecka, jehož spisův jest silný foliant, méně než celou některou knihu, vydávati dokonce několik stránček, a to ve zvláštním svazku a s vážnými výklady a bibliografiemi (oh jak seminaristicky banálními) jest jaksi ubohoučké. Před několika lety vyšlo ve sborníku *Studia* dvě ukázky z Ruysbroecka; nebyly přeloženy z vlámského originálu, nýbrž z latinského překladu Suriova, což však snadno bylo omluviti tím, že vlámského originálu nikde nebylo se možno dopátrati, a že to byly opravdu jen ukázky, jež jen měly vzbuditi pozornost jménu Ruysbroeckovu a jeho spisům, jichž vydání české máme v úmyslu. Ale vydávati ve zvláštní, úvody a průvody vystrojené knížce překlad z *latinského překladu*, toť už trochu příliš laciná paráda. A co vlastně vydává z něho? zase jen ty dvě tři věcičky, jež už byly vydány ve „*Studiu*“. Takto se plýtvá penězi, za které místo galanterních cetek na ukojení marivosti vydati by mohl vážně některý celý spis tohoto opojného Kontemplatora, aspoň jeho „*Okrasu duchovních svateb*“, aby přece už měl co věnovati svým zamilovaným přítelkyním do výbavy.

Před tím vydal P. Jakub řadu jakýchsi původních kubismů, „*Tanec smrti*“. O hrůzách, jež tu básník vyluzuje svými literárními písami, možno směle říci, že E. A. Poe-a nedostihují; a zrovna tak krotky jsou závěry, paradoxy, jež schovává na oslněnou na konec jednotlivých kousků. A což ten efekt, jakým dělá knížce reklamu! Dožádonil se — on který s tak jasnou myslí a dů-

stojnou hrdostí pohrdával všemi národními mecenášskými instituty — almužničky z jakéhosi chudinského fondu u slavné České Akademie; a tak nyní velmi vtipně si tiskne, že vydává „s pomocí České Akademie“. Toť přece něco! Ale jedno překvapení, jedna opravdová hrůza přece číhá na milého čtenáře, a to již na první otevření této knihy: podobizna Jakuba Demla, zřezaná Slavobojem Tusarem. Žádná pohana p. Tusarovi: on snad hluboce vystihl duševní obraz P. Demlův, jeho metamorfosu za toto decennium.

Tyto dni vypravuje kdosi z Jaroměřic: „Onehdy přijel sem P. Deml, přijel v kočáře a s jakousi paní.“ — A sloužil tam také Mši svatou? — „Mši svatou? On nechodí v taláru, ani koláru kněžského nemá. Měl na krku límec a mašličku. Podepisuje se teď: ‚Jakub Deml, spisovatel‘, ba i ‚nakladatel‘.“

Nevidíme tomu všemu konce aniž se ho snažíme dohleděti. Ale jeden závěr jest jist. Kdysi P. Jakub zapomněl se ve svém záští proti nám a proti všemu, čeho hájíme, až tak, že když se ho jistý kněz z vážné zvědavosti k La Salettě ptal, kde vyšel autentický francouzský církevně schválený text Zjevení dle sepsání Melaniina, P. Jakub odpověděl, že byl otištěn v jakési knize *pod čarou*. Takovou odbývavou a ďábelsky lstivou odpověď dal on, který kromě mnoha jiných dokumentů La Salettských na své oči byl viděl celé původní vydání „Zjevení“ v anastatické reprodukci! P. Demlovi však též jest z minulosti i ze zkušenosti známo, že La Saletta jest citlivým místem Spravedlnosti Boží a jak dosavád každý, kdokoliv se opovážlivě dotkl La Saletty, ztrestán

byl neuprosně, a to právě tím, čím proti ní mířil. Pro P. Jakuba znamenalo by to odvetu, nad níž by si nemohl pomysleti krutější, kdo vším úsilím pracuje jako on, jen o literární jméno. Touto prozřetelnou odplatou by bylo, že vidí-li P. Deml všecek svůj základ v literatuře, neujde té kletbě, kterou nepřimo sám na sebe neprozřetelně vyřkl a nad níž nebude mu v jeho marnivosti těžší: že ať dělá co dělá, v literatuře zůstane už na vždy — pod čarou.

ANTONÍN LUDVÍK STRÍŽ

V březnu 1915.

J.-D. BLAVIGNAC

J.-D. BLAVIGNAC, HISTOIRE DE L'ARCHITECTURE SACRÉE DU IVe AU Xe SIÈCLE, dans les anciens évêchés de Genève, Lausanne et Sion. Paris, Didron, 1853, 1 vol. in-8° de texte et 1 atlas in-4° oblong de planches, publié à 60 fr. L'Atlas comprend 82 planches: de plus, le texte contient une Carte et 36 planches hors texte.

J. D. BLAVIGNAC jest konvertita. Nepřijal však toliko pobožnosti, v nichž teď hýří prostřednost křesťanská, ani jen zevnějších skvělostí jako Huysmans, ale ducha. Patrně to z tohoto díla. Liče nejstarší církevní stavitelské památky západního Švýcarska a Savojska, proniká dobu a syntetisuje ji ve všech památkách křesťanského umění. Na 117 listech jest zobrazeno 743 věcí: pohledy církevních staveb, stavitelské detaily, sochy, reliefy, mosaiky, malby, relikviáře, kalichy a jiné bohoslužebné náčiní, tkaniva a potisknuté látky, okrasy a vazby malovaných rukopisů, atd. — Obrázky jsou prostinké dřevoryty, ale umění věcí zobrazených tolik oko opanuje a mysl zaujme, že odehlížíme od křehkého dřeva a vidíme jen žuly, mramory, emaily, stříbro a zlato křesťanské někdejší slávy.

MENOLOGIUM BASILEA II.

IL MENOLOGIO DI BASILIO II

(Codice Vaticano graeco 1613.) Codices Vaticani selecti phototypice expressi iusu Pii PP. X. consilio et opera curatorum Bibliothecae Vaticanae, volumen V. — Torino. Fratelli Bocca, editori, MCMVII.

Dva veliké folianty, formátu 36 cm × 47 cm, na pevném, hlazeném papíře, v tuhé vazbě s koženým hřbetem.

Ve svazku prvním tenším text italsky, totiž Úvod (historie a popis Kodexu, o jeho malířích i významu), Popis miniatur, seznam obrazů, abecední přehledy. — Stran XXII a 124.

Ve svazku druhém Obrazy. Stránka za stránkou reprodukováno zde světlotiskem celé Menologium Basilea II. Na prvních XV stranách abecední index svatých, obsažených v Menologiu, napsaný latinsky do kodexu v době nedávné; na str. 1—430 vlastní Menologium.

Převzácné toto dílo jest dle Kondakova zvláště tím důležitě, že 1° „spojuje všechny prvky a prameny umění té doby a ukazuje nám techniku umění byzantského s veškerou její dokonalostí“ a že 2° stalo se vzorníkem umění věku příštího.

FRANTIŠEK MUSIL

STABAT MATER

Hymnus ecclesiasticus auctore Jacopone de Benedictis Tudertino ad modos musicos redactus pro cantu solium et chori, accedente magna symphonia a Francisco Musil, organoedo ad cathedralem ecclesiam Brunae in Moravia. OP. 50. Editio pro vocibus cum textu et clavichordio, pretium 3 fl = 6 marc. = 7.50 fr. Velik. 28 cm × 19¹/₂ cm, stran 126. Propriis sumptibus auctoris impressum ad C. G. Röder, Lipsiae.

František Musil tak málo uměl na sebe obracet pozornost, že by nikdo nebyl o něm zvěděl, kdyby jeho překvapující improvisace na varhany o službách Božích na brněnském Petrově nebyly prozrazovaly jeho mohutného daru hudebního. Již odtud, ale zejména z jeho *Stabat Mater* patrně, že vyrostl z velikých kontrapunktických mistrů. *Stabat Mater* jest jedinou jeho skladbou velikého stylu, ale za to uchoval si na ni všecko své mistrovství. Dle jeho skromné povahy zůstává i jeho originalita skryta, nevýznačná, ale jista. S Bolestmi Matky Boží, jež vyjadřuje bez efektů a citlivostí, ale mocně a s prudkým spádem, snoubí se radost z Vykoupení, jež roste víc a víc, až v bouři hlasův a orchestru rozjásá se v plnou slávu vrcholícího Amen.

VÍTĚZSLAV NOVÁK

SLOVENSKÉ SPEVY

25 SLOVENSKÝCH PÍSNÍ LIDOVÝCH s klavírním průvodem Vítězslava Nováka. Vyšla Umělecká Beseda v Praze, r. 1901, ve dvou sešitech. K nim druží se sešit jiných 25 SLOVENSKÝCH PÍSNÍ LIDOVÝCH s průvodem Vítězslava Nováka, vyšlých u Mojžíra Urbánka v Praze, Edition M. U., No. 89.

Sešity Umělecké Besedy form. 21 × 29 cm², stran 34 a 32, po 2 K, sešit edit. M. U. form. 20 cm × 27¹/₂ cm, stran 58, za 3 K.

Myslilo se už skorem, že termin „lidové písně s průvodem klavíru“ nebude nikdy už značiti nic jiného než trapné prznění národní poesie, jež páchají sveřepí samozvanci Musy. Jaká tedy radost, když najednou ukáže se dílo, jež dává terminu tomu smysl čestný a tak stkvělý! U Vítězslava Nováka průvod každé písně jest vzácné dílko umělecké, každý jest nový, svérázný, živelní jako píseň sama. Hudba tato tak jest srostlá s textem i nápěvem, jako by se byla zrodila zároveň s nimi; jisté krásy a dojmy, jež jsme sice již v nápěvech a slovech cítili utajeny, tu znenadání zjevují se nám vtěleny v živoucí zvuky. S těmito průvody písničky zazáří v plném rozkvětu, s barvami a vůněmi všech rozmarů, vášní a melancholií slovenských šohajův a děvčic — už snad, běda, zašlých. Vítězslav Novák krásně se odplatil slovenské písni za to, co ona darovala jemu.

NOVA ET VETERA čís. 13.

NOVA ET VETERA, ČÍSLO TŘINÁCTÉ, V BŘEZNU 1915.

Pius PP. IX.: Dogmatická Konstituce Oekumenického Sněmu Vatikánského, „*Dei Filius*“, prohlášená ve třetím zasedání jeho, 24. dubna 1870. 24 stran. — Alice Kemp-Welch: Mechthilda Magdeburská, mystická básnířka XIII. století. Stran 28. — Novalis: Hymny Noci. Přeložil Bohuslav Reynek. Str. 24. — Abbé J. M. Curicque: O válečných znameních v povětrí. 12 str. — Louis Tiercelin: Hersart de la Villemarqué, bard bretonský. 12 str. — G. K. Chesterton: „Poutníková cesta“ od Johna Bunyana. 8 str. — Franz Blei: G. K. Chesterton. 4 str. — Antonín L. Stříž: „Proroctvími nepohrdejte...“ 8 str. List jistému doktoru řádu dominikánského. 8 str. — Čtyři listy Pramenů, s hesly: Václav Hájek z Libočan, Jan Beckovský, Konkordance Vulgáty, Konkordance Hebrejská, Nova & Vetera 11. a 12.

OBRÁZKY: Svatá Anna z obrázků epinalských, v barvách. — Alexander Benua: „Igrušky“ (hračky), dvě barev. reprodukce. — John Höxter: Novalis. Dřevořezba. — Kresba D. J. Stelleckého. — Za 2 K 50 h.

NOVA ET VETERA čís. 14.

NOVA ET VETERA, ČÍSLO ČTRNÁCTÉ, V DUBNU 1915.

Johanna le Royerova, řečená Sestra de la Nativité: „Zjevení Našeho Pána o přátelstvích a manželství“. 16 str. — Stephen Graham: „S ruskými poutníky do Jerusalema“. Předmluva a Prolog. 28 stran. — Jules Barbey d'Aurevilly: „Abbé Maynard a Sv. Vincenc Paulánský“. 16 str. — Tristan Corbière: „Pod obraz Corbierův. Psu mému Popovi. Zlá krajina. Ropucha. Litanie. Hodiny.“ Básně. 8 str. — Hanns Heinz Ewers: „Edgar Allan Poe“. 8 str. — Victor Gastilleur: „Nad rovem Charlesa Bordesa. 4 str. — „Kláster sv. Antonína v Dolní Thebaidě“ dle J. Charlesa-Rouxa. 8 str. — Antonín Ludvík Stříž: „Decennium P. Jakuba Demla“. 32 str. „Pobožnost Křížové cesty v době válečné“. 4 str. — Čtyři listy Pramenů.

OBRÁZKY: Anglosaská barevná miniatura Apoštolů z IX. stol. — John Höxter: Podobizna E. A. Poe. — Derrain: Dva dřevoryty. — Kresba A. Lhoteova. — Za 2 K 50 h.

MALÁ JOHANKA

PROROCTVÍ MALÉ JOHANKY, z r. 1885.
Z francouz. přeložil Otto Albert Tichý. »*Dobré Dilo*«, svaz. 20.
V Staré Říši, v únoru 1915. — 56 stran, form. 12 cm × 15 cm,
tiskem dvojbarevným, s iniciálami a vignetami. Vydáno 80 ex.
na papíře ručním, ostatních 620 ex. po 1 K 20 h.

OBSAH: Úvod vydavatelův. — Francii. — Nynější stav bezbožnosti. —
Ohlášení prvního velikého soudu. — Uchování spravedlivých. — U obětí
Ježíšových. — Po trestech smíření Boha s lidmi. — Království Nejsv.
Srdce. — Poslední doby. Antichrist. — Poslední soud. — Naučení.

Nikde nejsou zvěsti o budoucích osudech Církve podány v takovém sladění, tak prů-
zračně a líbezně bez újmy přísnosti, jako v tomto zjevení Našeho Pána Malé Johance.
Knížka tato poskytne žádoucího vyjasnění a útěchy těm, kdož nynějšími událostmi jsou
zmateni, neboť Proroctví začíná tím, že ukazujíc nynější stav světa, oznamuje výslovně
události, jichž stáváme se svědky, jakož i další postup.

GEORGES ROUAULT

GEORGES ROUAULT: O E U V R E S.

Premier cahier contenant quatre estampes, Monsieur Bonenfant,
La belle mère Céleste Prudence, La lune s'élève et Misere-
re. Edité comme le 21. numéro de la collection de *Dobré Dilo*, Stará
Říše, Morava. Il a été tiré 120 exemplaires, soit: 20 ex. sur hollande numé-
rotés de 1 à 20 et 100 ex. sur papier „opal“ Zanders numérotés de 21 à 120.

Čtyři estampes Jiřího Rouaulta reprodukovány jsou z originálů v bar-
vách světlotiskem „Unie“ v Praze a jsou to vůbec první reprodukce
z díla Rouaultova. Obrazy samy měří 17 cm × 28 cm, celé listy 33 cm
krát 48 cm. Tituly a vignetu na obálku kreslil Ant. Lískovec. Za 25 K.

„Přes lekce svého mistra Gustava Moreaua, který svým žákům — a Rouault byl
z jeho nejmilejších — až příliš dával za vzory jen veliké umělce italské renaiss-
sance, Georges Rouault puze mohutností svého originelního temperamentu, obrá-
til se po přímé protivě těch nádher skvoucích a vlídných. Vyjadřuje svým umě-
ním všecky bolesti, neřest a hanbu, vztek a bídu, Dílo uchvacující hrůzy. Dívky
příšerné a zubožené, buržoové a soudcové děsní svou pitomostí neb zlobou, vý-
směšní clownové, žalostní nemocní, volající po Odpuštění i po Sabbatu... Kterak
v tom všem necititi čistého, absolutního Ideálu?“ — Charles Morice.

NOVA ET VETERA
POŘÁDÁ A S POMOCÍ BOŽÍ A PŘÁTEL
STUDIA SEDMKRÁT DO ROKA VYDÁVÁ
ANTONÍN LUDVÍK STŘÍŽ
V STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ
TISKEM K. KRYLA A F. SCOTTIHO
V NOVÉM JIČÍNĚ